

Heidi Ala-Hynnälä & Mari Kettunen

**Perhetyön toteuttaminen alle kouluikäisten lasten
perheissä**

Opinnäytetyö

Kevät 2010

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö:	Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö		
Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma		
Tekijä:	Heidi Ala-Hynnä ja Mari Kettunen		
Työn nimi:	Perhetyön toteuttaminen alle kouluikäisten lasten perheissä		
Ohjaaja:	Päivi Rinne		
Vuosi:	2010	Sivumäärä: 76	Liitteiden lukumäärä: 5

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia, miten perhetyötä toteutetaan perheissä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Perhetyö on hyvin monimuotoista, sillä sitä voidaan toteuttaa eri tavoilla ja erilaisissa organisaatioissa. Perhetyön jäsentymättömyyden vuoksi perhetyötä halutaan kehittää yhtenäisemmäksi ja selkeämmäksi. Tutkimuksessa perehdytään perhetyöhön, sillä se on työmuotona vielä kohtalaisen uusi.

Työssä käsitellään perhetyön organisointia, alle kouluikäisten lasten kanssa tehtävää perhetyötä ja perhetyössä käytettäviä menetelmiä, sillä ne liittyvät oleellisesti tutkimuksen tavoitteeseen. Opinnäytetyön tutkimusosio toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja siinä haastateltiin perhetyötä tekeviä työntekijöitä. Tutkimus toteutettiin Jalasjärven, Ilmajoen ja Kurikan alueella.

Tutkimuksesta selvisi, että eri organisaatioissa etenkin perhetyötä tekevien nimike ja määrä vaihtelivat. Perhetyöhön toivottiin lisää resursseja erityisesti ennaltaehkäisevään työhön, sillä suurin osa haastateltavista teki korjaavaa perhetyötä. Kaikkien haastateltavien mukaan alle kouluikäisten lasten perheiden parissa tehtävän perhetyön tärkeitä huomionkohteita ovat etenkin perhekeskeisyys, vanhemmuuden tukeminen ja lapsen havainnointi. Myös menetelmät täytyy valita pienelle lapselle sopivaksi ja suhteuttaa ne lapsen ikään ja kehitystasoon. Kaikissa tutkittujen kuntien organisaatioissa käytettiin samantyyllisiä menetelmiä, mutta työntekijän nimike ja tehtävänkuva vaikutti siihen, oliko työ enemmän konkreettista auttamista vai ohjaamista.

Avainsanat: perhetyö, lastensuojelu, organisointi, lapsiperheet, työvälineet

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty:	School of Health Care and Social Work		
Degree programme:	Degree Programme in Social Work		
Author/s:	Heidi Ala-Hynnälä and Mari Kettunen		
Title of thesis:	Survey of family work in Jalasjärvi, Ilmajoki and Kurikka		
Supervisor(s):	Päivi Rinne		
Year:	2010	Number of pages: 76	Number of appendices: 5

The aim of this thesis is to carry out a study on family work in families with small children. Family work is a very varied field because it can be carried out in a different ways in different organizations. For that reason, family work should be developed to become more standardized and clear. We chose family work because it is quite a new working method.

This work analyses the organization of family work, family work with small children and methods of family work. These subjects are linked to aim of the study. The study was carried out by the qualitative method. This survey was carried out in area of Jalasjärvi, Ilmajoki and Kurikka by interviewing social services employees who are involved in family work.

The results show that especially working titles and the number of employees varies in different organizations. Most of interviewees worked with child welfare. Because of that preventive family work needs more resources. All of the interviewees thought that for example supporting parents and observation of child are important in family work with small children. Also tools fit for a small child must be chosen. In all organizations similar tools were used. Job titles and job descriptions influenced the content of family work.

Keywords: family work, child welfare, organization, families with small children, tools

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	8
2.1 Tutkimuksen tavoite	8
2.2 Yhteistyötahot.....	8
2.3 Tutkimusmenetelmän valinta	9
2.4 Tutkimusprosessin aloittaminen	10
2.5 Haastattelujen toteuttaminen.....	11
2.6 Tutkimusaineiston analysointi.....	12
2.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	13
3 PERHETYÖN MÄÄRITELMÄ	15
3.1 Ennaltaehkäisevä perhetyö	16
3.2 Lastensuojelun perhetyö	17
3.3 Terapeuttinen perhetyö	19
4 PERHETYÖNTEKIJÄ	20
4.1 Työntekijän kelpoisuusehdot ja nimike	20
4.2 Työntekijän ammattitaito.....	22
5 PERHETYÖN KOHDE	24
5.1 Perheen määritelmä	25
5.2 Lapsiperheet ja yhteiskunta.....	26
6 PERHETYÖN KEHITYS	27
6.1 Perhetyön historia	27
6.2 Taustalla oleva lainsäädäntö	28
6.3 Perhetyötä määrittäviä ohjelmia	30
7 PERHETYÖN ORGANISOINTI.....	34
7.1 Perhetyö tutkimissamme kunnissa	35
7.2 Perhetyön resurssit	39
8 PERHETYÖN TARVE PIKKULAPSIPERHEISSÄ	42
8.1 Perhetyön tavoitteet	42

8.2 Lapsiperheiden tuen tarve	43
8.3 Vanhemmuus pikkulapsiperheissä	47
9 ERITYISPIIRTEET ALLE KOULUIKÄISTEN LASTEN PARISSA TEHTÄVÄSSÄ PERHETYÖSSÄ	51
9.1 Pienten lasten tarvitsema tuki.....	51
9.2 Lapsen kehityksen tukeminen perhetyössä.....	55
10 PERHETYÖN MENETELMÄT PIKKULAPSIPERHEISSÄ	58
11 PERHETYÖN TULEVAISUUS.....	63
11.1 Perhetyön kehittäminen.....	63
11.2 Perheiden ongelmien muuttuminen	64
12 JOHTOPÄÄTÖKSET	67
13 POHDINTA	70
LÄHTEET.....	73
LIITTEET	
Liite 1: Tutkimussuunnitelma	
Liite 2: Tutkimuslupahakemus	
Liite 3: Tutkimuslupapäätös	
Liite 4: Tutkimuslupapäätös	
Liite 5: Haastattelukysymykset	

1 JOHDANTO

Perhetyö on käsitteenä hyvin moninainen, ja lisäksi sen käytännön toteuttaminen vaihtelee. Perhetyötä voidaan tehdä erilaisilla nimikkeillä ja eri sektoreilla. Tämä johtuu varmasti osaksi siitä, että perhetyö on työmuotona melko uusi. Tällä hetkellä perhetyötä halutaan monilla eri tahoilla kehittää yhtenäisemmäksi ja selkeämmäksi. Idea opinnäytetyöhön lähti juuri tästä tarpeesta. Myös oma kiinnostuksemme perhetyötä kohtaan oli yksi aihevalinnan peruste. Perhetyö oli työtapana meille entuudestaan vieras ja halusimme tutustua siihen tarkemmin.

Opinnäytetyömme aiheena on tutkia, miten perhetyötä toteutetaan alle kouluikäisten lasten perheissä JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymässä (JIK ky). JIK ky:ssä on mukana Jalasjärven, Ilmajoen ja Kurikan perusterveydenhuollon palvelut. Tutkimme JIK:iin kuuluvien kuntien osalta myös sosiaalitoimen alaisuudessa olevaa perhetyötä. Tarkoituksenamme on saada kattava kuva perhetyöstä kokonaisuudessaan näiden kuntien alueella. Selvitämme erityisesti sitä, miten alle kouluikäisten lasten kanssa työskentely näkyy perhetyön toteuttamisessa. Toteutamme käytännön osuutemme laadullisena tutkimusmenetelmänä ja haastattelemme tutkimiemme kuntien perhetyön parissa työskenteleviä. Tutkimuksemme näkökulmana on, minkälaisia erityispiirteitä on alle kouluikäisten lasten parissa tehtävässä perhetyössä. Käytämme työssämme alle kouluikäisten lasten perheistä myös nimityksiä pienten lasten perhe, pikkulapsiperhe ja lapsiperhe. Tutkimuksessamme keskitymme ainoastaan työntekijöiden näkökulmaan, emmekä tutki lainkaan asiakkaiden kokemuksia aiheesta.

Aiheemme on laaja ja sen vuoksi keskitymme työssämme tiettyihin teemoihin, jotka ovat oleellisimpia tutkimusongelmamme kannalta. Käsittelemme tässä työssämme perhetyön määritelmää ja sitä, miten perhetyö on organisoitu tutkimissamme kunnissa. Esittelemme myös perhetyötä ohjaavaa lainsäädäntöä sekä perhetyötä määrittäviä politiikkaohjelmia. Työmme päätavoitteena on perehtyä erityisesti alle kouluikäisten lasten kanssa tehtävään perhetyöhön ja työn erityispiirteisiin. Myös perhetyön menetelmät ja niiden käyttäminen pienten lasten kans-

sa tulevat työssä esille. Opinnäytetyömme lopussa käsittelemme vielä alle kouluikäisten lasten parissa tehtävän perhetyön tulevaisuuden näkymiä. Lisäksi kokomme johtopäätökset ja loppupohdinnan omiksi luvuikseen.

Opinnäytetyössämme ei ole erillistä osiota tutkimustuloksista, vaan tulokset kytkeytyvät teoriaan ja kulkevat teorian mukana läpi työn. Jokaisessa opinnäytetyömme luvussa käsittelemme työhömmme liittyvää teoriaa. Sen lisäksi luvuissa 7-11 kytkeemme teoriaan haastatteluista saatuja tietoja. Esittelemme haastatteluista saatuja tuloksia pääosin näissä luvuissa, mutta haastattelujen analysointia on jonkin verran myös luvuissa 4 ja 5.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Tutkimuksen tavoite

Tavoitteenamme on tutkia, miten perhetyötä toteutetaan alle kouluikäisten lasten perheissä JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymässä sekä Ilmajoen, Jalasjärven ja Kurikan sosiaalitoimissa.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten perhetyö on organisoitu?
2. Minkälaisia erityispiirteitä on alle kouluikäisten lasten parissa tehtävässä perhetyössä?
3. Minkälaisia menetelmiä käytetään alle kouluikäisten lasten parissa tehtävässä perhetyössä?

2.2 Yhteistyötahot

Opinnäytetyömme yhteistyötahot ovat JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä, Jalasjärven, Ilmajoen ja Kurikan sosiaalitoimi sekä Länsi-Suomen KASTE -hanke. JIK ky:ssä tehdään perhetyötä, mutta lisäksi Jalasjärvellä, Ilmajoella ja Kurikassa on perhetyötä myös sosiaalitoimen alaisuudessa. Sosiaali- ja terveysministeriön (2008) mukaan KASTE-hanke pyrkii parantamaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluita muun muassa Etelä-Pohjanmaan alueella. Hankkeen yhtenä tavoitteenkonaisuutena on kehittää perhetyötä. Hankkeen aikana pyritään myös selkeyttämään Etelä-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueilla tai kunnissa tehtävää perhetyötä. KASTE-hanke on opinnäytetyössämme lähinnä taustatukena, eli saimme heiltä tarvittaessa apua työmme toteuttamisessa.

2.3 Tutkimusmenetelmän valinta

Laadullinen tutkimus on aina kokonaisuus, joka koostuu monista eri vaiheista. Vaikka tutkimuksen kokonaisluonnetta onkin vaikea kuvata, on silti mahdollista nimetä vaiheita, jotka esiintyvät lähes jokaisessa tutkimuksessa. Tutkimuksen toteuttaminen lähtee alustavasta tutkimusongelmasta. Ensin täytyy miettiä, mitkä ovat ne oleellimmat kysymykset, joihin tutkimuksella haetaan vastausta. Tämän jälkeen valittuun aiheeseen tulisi perehtyä esimerkiksi kirjallisuuden ja aikaisemmin tehtyjen tutkimusten kautta. Myös tutkimusongelmat täsmentyvät ja syvenyvät tässä vaiheessa. Aineiston keruu ja analysointi tapahtuvat esimerkiksi haastattelulla ja havainnoimalla. Lopuksi edessä ovat johtopäätökset ja raportointi, jotka koostuvat tulosten tulkinnasta ja raportin viimeistelystä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 14.)

Tutkimuksemme lähtökohtana oli kiinnostus tutkia perhetyötä. Aiheemme muotoutui matkan varrella useasti. Lopullisen idean aiheellemme saimme erään tutkimuksemme mukana olleen kunnan perhetyöntekijältä. Samalla selvisi meidän tutkimuksemme yhteistyökumppanit. Päätimme toteuttaa työmme laadullisena tutkimuksena. Ajattelimme, että laadullisen tutkimusmenetelmän avulla saamme laajemman käsityksen tutkimastamme aiheesta.

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Todellisuus on moninainen, joten kohdetta pyritään tutkimaan kokonaisvaltaisesti. Aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.) Pyörälän (2002, 1) mukaan laadullisessa tutkimuksessa päästään tutkimaan sellaisia kohderyhmiä ja asioita, joita tilastollisella tutkimuksella ei välttämättä voida saavuttaa. Laadullinen tutkimus saattaa kuitenkin auttaa tilastollisen tutkimuksen tulosten tulkintaa, sillä sen avulla saadaan erilainen näkökanta ja lähestymistapa tutkittavaan asiaan.

2.4 Tutkimusprosessin aloittaminen

Tutkimusmenetelmän valinnan jälkeen vuorossa oli tutkimuslupien pyytäminen. Koimme tutkimuslupien hakemisen haastavaksi vaiheeksi, sillä yhteistyötahoja oli useita. Emme tienneet aluksi sitä, kuka vastaa perhetyöstä missäkin organisaatiossa. Tämän vuoksi meille ei ollut täysin selvää, keiltä tutkimuslupia tulisi hakea. Saimme kuitenkin eräältä perhetyötä tekevältä neuvoja siihen, keille tutkimuslupahakemukset tulisi osoittaa. Tutkimuslupien hakemista varten lähetimme yhteistyökumppaneillemme tutkimussuunnitelmamme (Liite 1) ja tutkimuslupahakemuksemme (Liite 2). Olimme kuitenkin jo ennen tutkimuslupien pyytämistä tiedustelleet alustavasti kuntien perhetyötä tekeviltä heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseemme. Kaikki olivat myöntäväisiä haastateltavaksemme. Saimme kaikilta yhteistyötahoiltamme luvan tutkimukseemme toteutukseen. Osa yhteistyötahoistamme antoi kirjallisen tutkimuslupapäätöksen (Liite 3 ja 4), kun taas osa antoi päätöksen tutkimusluvasta suullisesti tai sähköpostitse.

Kun työmme aihe oli selvillä, aloimme tutustua kirjallisuuteen aiheesta. Pyrimme löytämään mahdollisimman uusia ja käyttökelpoisia lähteitä. Teimme opinnäytetyömme parityönä ja jaoimme joitakin teoriaosuuksia kummallekin kirjoitettavaksi. Kirjoitusprosessin aikana tapasimme toisiamme säännöllisesti ja yhdistimme tekstejämme kokonaisuudeksi. Joitakin osioita kirjoitimme myös yhdessä. Kun olimme hahmotelleet teorianamme rungon ja kirjoittaneet sitä jonkin verran, aloimme työstää tutkimusosiotamme.

Tutkimustamme varten laadimme haastattelukysymyksiä (Liite 5), joita käytimme haastattelujemme runkona. Suunnittelimme kysymyksiä yhdessä opinnäytetyötä ohjaavan opettajamme kanssa. Saimme kysymysten työstämiseen ja muotoilemiseen apua myös KASTE-hankkeen työntekijältä. Kun olimme saaneet kysymykset valmiiksi, otimme sähköpostitse yhteyttä yhteistyökuntiemme perhetyötä tekeviin työntekijöihin. Sovimme heidän kanssaan haastatteluajat ja lähetimme heille jo etukäteen kysymykset tutustuttavaksi.

2.5 Haastattelujen toteuttaminen

Haastattelu nähdään usein päämenetelmänä kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonkeruussa. Haastattelun etuna on, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla. Haastattelun avulla aiheesta saadaan monipuolista tietoa, jota on mahdollista selventää ja syventää lisäkysymysten avulla. (Hirsjärvi ym. 2007, 200.) Käytimme tutkimukssamme teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelumenetelmää. Hirsjärven & Hurmeen (2004, 48) mukaan teemahaastattelun menetelmässä aihepiiri ja teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. Teemahaastattelussa kysymykset eivät ole tarkasti muotoiltuja tai tietyssä järjestyksessä. Tuomen ja Sarajärven (2009, 75) mukaan teemahaastattelussa ei kuitenkaan voi kysellä mitä tahansa, vaan siinä pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelman mukaisesti.

Hirsjärven ym. (2007, 205) mukaan yksilöhaastattelu on tavallisin haastattelumuoto, mutta haastattelu voidaan toteuttaa myös parihaastatteluna tai ryhmähaastatteluna. Tutkijan on itse pohdittava, mikä menettely omassa tutkimuksessa tuottaisi mahdollisesti parhaimman tutkimustuloksen. Toteutimme tutkimuksemme pääosin yksilöhaastatteluna, mutta teimme myös yhden parihaastattelun.

Haastattelut toteutimme yhdessä ja pääsääntöisesti ne tehtiin yhteistyötahoinamme olevissa kunnissa. Kävimme kysymyksiämme läpi työntekijöiden kanssa. Haastattelumme kestivät useimmiten puolesta tunnista reiluun tuntiin. Saimme luvan nauhoittaa jokaisen haastattelun ja tämä mahdollisti sen, että saimme kaikki tärkeät asiat ylös. Suurin osa haastateltavista oli miettinyt kysymyksiä jo etukäteen. Osa oli myös kirjoittanut asioita itselleen muistiin haastattelun tueksi. Haastattelutilanteessa etenimme pääsääntöisesti kysymysrunkomme mukaisesti, mutta esitimme myös omia tarkentavia kysymyksiä. Joissakin haastatteluissa saatoimme myös poiketa hieman kysymysrungosta ja annoimme haastateltaville vapauden kertoa itse tutkimuksemme teemaan liittyvistä aiheista. Pidimme tällöin kuitenkin huolen siitä, että saimme tarpeellista tietoa tutkimusongelmiimme.

Haastattelimme yhteensä kymmentä tutkimissamme kunnissa perhetyötä tekevää työntekijää. Haastateltavamme työskentelivät erilaisilla nimikkeillä ja eri organisaatioissa. Heistä seitsemän oli nimikkeeltään perhetyöntekijöitä, kaksi lastensuojelun kodinhoitajia ja yksi perheterapeutti. Kaikki haastateltavamme olivat eri-ikäisiä naisia. Haastateltaviemme työurien pituus vaihteli paljon, sillä osa oli työskennellyt jo useita vuosia ja osalla työura perhetyön parissa oli vasta aluillaan. Puolet haastateltavistamme oli työskennellyt perhetyössä alle viisi vuotta. Sen sijaan toinen puoli haastateltavistamme oli työskennellyt perhetyössä seitsemästä yhteentoista vuoteen. Kaiken kaikkiaan haastateltaviemme työurien pituudet vaihtelivat vajaasta vuodesta yhteentoista vuoteen.

2.6 Tutkimusaineiston analysointi

Haastattelujen jälkeen oli vuorossa tutkimusaineiston analysointi. Aloitimme analysoinnin litteroimalla kaikki haastattelut. Koimme, että litteroiminen oli yksi tutkimuksemme työläimpiä ja aikaa vievimpiä osioita. Litterointien pohjalta käsitelimme aineistoa tutkimuskysymystemme kautta. Kokosimme haastatteluista aineistoa keräämällä jokaisen tutkimuskysymyksemme alle kaikki siihen liittyvät haastateltaviemme vastaukset. Tämän jälkeen analysoimme aineistoa etsien sieltä merkittäviä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia.

Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 136) mukaan analysoinnin tekniikat ovat monimuotoisia, joten on olemassa paljon erilaisia työskentelytapoja. Aineiston analysointi voidaan kuitenkin aloittaa jo haastattelutilanteessa, jolloin haastateltavaa havainnoidaan. Näistä havainnoista voidaan hahmotella malleja ja tehdä yleiskäsityksiä ilmiöistä. Laadullinen tutkimus säilyttää aineistonsa sanallisessa, usein alkuperäisessä muodossa. Tutkija käyttää joko induktiivista tai abduktiivista päättelyä. Induktiivisessa päättelyssä keskeistä on aineistolähtöisyys, kun taas abduktiivisessa päättelyssä pyritään todentamaan aineiston avulla joitain teoreettisia johtoideoita. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään induktiivista analyysia, sillä tutkimuksen lähtökohdانا on aineiston monipuolinen ja yksityiskohtainen tarkasteleminen.

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysia voidaan pitää sekä yksittäisenä metodina, että väljänä teoreettisena viitekehyksenä. Tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty ja yleinen kuvaus. Yleisenä analyysin kuvauksena voidaan sanoa, että laadullisen tutkimuksen aineistosta saattaa muodostua lopulta laajempi ja kiinnostavampi, kuin tutkija alun perin odotti. On kuitenkin tärkeää, että tutkija valikoi aineistosta analysoitavaksi vain ne asiat, jotka ovat oleellisia tutkimuksen kannalta. On valittava jokin tarkkaan rajattu ja kapea ilmiö, josta kuitenkin kerrotaan kaikki, mitä tiedetään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-92.)

2.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkija joutuu koko tutkimusprosessinsa ajan erilaisten eettisten kysymysten eteen. Eettisyys on otettava huomioon tutkimusaihetta valittaessa, tutkimusmenetelmien käytössä sekä tutkimustavoitteiden pohtimisessa. Tutkimuksessa pyritään aina totuuteen. Tutkimuksen lähtökohtana tulisikin olla, että tutkimustuloksia ei vääristellä, vaan tulokset esitetään sellaisenaan kuin ne tutkimuksessa tulevat esiin. Laadullisessa tutkimuksessa olennaista on myös haastateltavien yksityisyydensuoja, sillä laadulliseen aineistoon sisältyy usein paljon luottamuksellista tietoa. (Kananen 2008, 133-135.)

Tutkimuksessamme eettisyys näkyy siten, että tutkimustulokset tuodaan esille rehellisesti niitä vääristämättä. Tämä tulee esille esimerkiksi siinä, että käytämme työssä jonkin verran suoria lainauksia haastatteluista. Suorat lainaukset lisäävät analysoinnin luotettavuutta ja vähentävät väärintulkinnan mahdollisuutta. Eettisyyteen kuuluu myös, että emme mainitse tutkimuksessamme haastateltavien nimiä. Olemme pyrkineet analysoimaan haastatteluja siten, ettei kenenkään yksittäisen haastateltavan henkilöllisyys tulisi vastauksista esiin. Lisäksi on tärkeää, että käytämme haastatteluista saamiamme tietoja ainoastaan opinnäytetyötämme varten.

Jokaisessa tutkimuksessa on arvioitava tutkimuksen luotettavuutta, sillä kaikessa tutkimustoiminnassa pyritään välttämään virheitä. Laadulliseen tutkimukseen sisältyy erilaisia käsityksiä tutkimuksen luotettavuuteen liittyvistä kysymyksistä. Luotettavuuskeskustelussa tulevat usein esiin kysymykset totuudesta ja objektiivisesta tiedosta. Tutkimusmenetelmien luotettavuutta arvioidaan yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä. Nämä käsitteet ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä, joten niiden soveltumista laadulliseen tutkimukseen joskus kritisoidaan. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 135-136.)

Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä asiaa, mitä on tarkoituskin mitata. Laadullisen tutkimuksen haastattelukysymykset tulisikin laatia siten, että haastattelusta saadaan vastauksia niihin asioihin, joita tutkija haluaa selvittää. (Hirsjärvi ym. 2007, 226-227.) Työmme validiutta lisää esimerkiksi se, että lähetimme haastateltavillemme haastattelukysymykset etukäteen. Tällöin haastateltavilla oli mahdollisuus tutustua kysymyksiin etukäteen ja haastattelutilanteissa vielä tarkentaa epäselviä kohtia. Tavoitteena oli laatia sellaiset kysymykset, jotka kytkeytyvät hankkimaamme teoriatietoon. Mielestämme onnistuimme saamaan haastatteluista oikeanlaista tietoa tutkimuksemme viitekehystä ajatellen.

Tutkimuksen reliabelius tarkoittaa tutkimusten tulosten toistettavuutta. Reliabelius voidaan todeta esimerkiksi siten, että kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tulokseen tai jos samaa henkilöä tutkitaan useita kertoja ja jokaisella kerralla saadaan samanlaiset tutkimustulokset. (Hirsjärvi ym. 2007, 226-227.) Koska teimme opinnäytetyömme parityönä, analysoimme myös haastatteluja yhdessä. Sen vuoksi pidämme tutkimustamme melko reliabelina, sillä päädyimme molemmat analysoinnissa samanlaisiin tulkintoihin. Väärinkäsityksiä välttääksemme kävimme haastatteluja läpi useaan kertaan.

3 PERHETYÖN MÄÄRITELMÄ

Perhetyöllä tarkoitetaan monenlaista perheiden kanssa tehtävää työtä. Perhetyö voi olla ennaltaehkäisevää ja kaikille perheille suunnattua. Toisaalta perhetyö voi olla myös huostaanottoa edeltävää tai sen aikaista työtä erittäin hankalissa elämäntilanteissa olevien perheiden kanssa. Perhetyö voi olla myös kaikkea mahdollista tältä väliltä. (Hovi-Pulsa 2008, 115.) Uusimäen (2005, 106) mukaan perhetyö on parhaimmillaan sitä, että perheeseen tulleeeseen avun ja tuen tarpeeseen pystytään osoittamaan apua. Jos perhe ottaa avun vastaan, tulee perheelle myöhemmin tunne omien voimavarojen vahvistumisesta ja omillaan toimeen tulemisesta. Kun perhetyö väistyy syrjään, sen voidaan sanoa tehonneen ja olleen vaikuttavaa. Lähtökohtana perhetyössä on toiveikkuus sekä näkemys paremmasta huomisesta ja perheen omista voimavaroista sen rakentamiseksi.

Perhetyö on työntekijän ammatillista ja tavoitteellista työskentelyä perheen tukemiseksi erilaisissa elämäntilanteissa. Perhetyö on aina kontekstisidonnaista eli se muotoutuu sen mukaan, missä, millaisessa tilanteessa ja mihin tavoitteeseen pyrkien sitä tehdään. Aina perhetyön tehtävänä on kuitenkin perheen tukeminen muutoksessa. Perheen tukeminen lähtee perheen tarpeista. Kun perheen tarpeet on saatu kartoitettua, toimitaan joustavasti tarpeiden mukaisesti ja tarpeisiin vastaten. Perhetyö voi näyttäytyä erilaisena hoitotyössä, sosiaalityössä, päivähoidossa, laitoksissa tai kolmannella sektorilla seurakuntien ja järjestöjen toteuttamana. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 10.)

Koska perheen käsite ja perheiden elämäntilanteet ovat moniulotteisia, ei perhetyökään voi olla yksinkertaista. Perhetyö onkin vielä muodoiltaan ja toimintatavoiltaan osittain jäsentymätöntä ja on vaikea ennustaa sen kehittymistä jatkossa. Se on kuitenkin selvää, että perhetyöhön kohdistuvat toiveet ja tarpeet ovat ainakin vielä toistaiseksi suuremmat kuin resurssit. (Järvinen ym. 2007, 12.)

3.1 Ennaltaehkäisevä perhetyö

Lapsiperheiden erilaisia pulmia ennalta ehkäisevä työ voidaan laskea kuuluvaksi ennaltaehkäisevään perhetyöhön. Perinteisesti toimijoina ovat olleet neuvola ja päivähoito. Perhekeskusten tavoitteena on kohdata perheitä kokonaisvaltaisesti ja tarjota heille sitä tukea, jota kukin perhe yksilöllisesti tarvitsee. Yhteistyökumppaneina ennaltaehkäisevässä työssä ovat toimineet esimerkiksi julkisen sektorin puolelta neuvolat, päivähoito, seurakunnat sekä kasvatus- ja perheneuvolat. Järjestöjä ennaltaehkäisevässä työssä ovat edustaneet esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Lastensuojelun Keskusliitto ja Pelastakaa Lapset ry. (Saarnio 2004, 248.)

Reijosen ([Viitattu 1.11.2009]) mukaan ennaltaehkäisevä perhetyö on lapsiperheille järjestettävää kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä tukemista. Perhettä autetaan kokonaisuutena, mutta kuitenkin myös perheenjäsenten yksilöllisiin ongelmiin vastataan. Perhetyö ei vaadi lähetettä tai asiakkuutta lastensuojelussa vaan se voi myös olla vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Ennaltaehkäisevän perhetyön tehtävänä on tukea perheen elämänhallinnan ja omien voimavarojen käyttöönottoa sekä vahvistaa arjessa selviytymistä. Perhetyö voi olla osana vanhemmuuden tukemisessa, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamisessa, kodin arjen ja arkirutiinien hallinnassa, perheen toimintakyvyn vahvistamisessa uusissa tilanteissa, perheen vuorovaikutustaitojen tukemisessa ja sosiaalisten verkostojen laajentamisessa, syrjäytymisen ehkäisyssä. Enimmäkseen työn sisältö on neuvontaa, ohjausta ja valmennusta (Saarnio 2004, 248).

Asiakkaina ennaltaehkäisevässä perhetyössä ovat usein perheet, jotka odottavat lasta ja perheet, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Perhetyöntekijä tukee perhettä kotikäyntien avulla ja kohtaa perheen arjessa. Hän voi tavata lapsia esimerkiksi päivähoitossa. Perhetyöntekijän tehtäviä voi olla myös erilaisten vertaisryhmien perustaminen ja ohjaaminen. Ennaltaehkäisevässä perhetyössä painottuu varhainen tukeminen. Muutoksia voidaan saada aikaan jo lyhyen ajan kuluessa ja sen vuoksi työskentely on usein sekä perheen että työntekijän näkökulmasta palkitsevaa. (Järvinen ym. 2007, 35.)

Ennaltaehkäisevä työ on ollut jo useita vuosia sosiaalityön ja terveydenhuollon muotisana. Ennaltaehkäisevästä työstä on keskusteltu paljon, mutta kuitenkin sen käytännön toteutus on jäänyt vähälle. Tämä johtuu muun muassa resurssipulasta henkilökunnan ja työajan suhteen. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun toimintaa tulisi silti kehittää, koska se ehkäisee lastensuojeluasiakkuuksien syntymistä, keventää lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työtaakkaa, edistää eri viranomaisten yhteistyötä ja ennen kaikkea estää perheen pulmia kehittymästä vakaviksi sekä auttaa perhettä löytämään oman voimavarakeskeisyytensä. (Hurtig, Hautajärvi & Rantalaiho 2003, 117.)

3.2 Lastensuojelun perhetyö

Lastensuojelun perhetyö on lastensuojelukontekstissa tapahtuvaa lapsilähtöistä, perhettä tukevaa ja perhekokonaisuuden toimivuutta vahvistavaa työtä. Työ on tavoitteellista ja suunnitelmallista ja sitä tehdään perheen kotona, lapsen arki- ja kasvuympäristössä tai tähän tarkoitukseen varatuissa tiloissa jaksoittain toteutettuna. Lastensuojelun perhetyön käynnistymistä edeltää lähete tai ammatillinen arvio perhetyön tarpeesta. (Heino 2008, 48.)

Heinon (2008, 44-46) mukaan lastensuojeluprosessi käynnistyy, kun sosiaalityöntekijä saa tietää lapsesta, joka on lastensuojelun tarpeessa. Tieto avun tarpeesta voi tulla asiakkaalta itseltään tai perheen ulkopuolelta. Ensimmäisenä on aina selvitettävä, onko tehty lastensuojeluilmoitus aiheellinen. Tarkoituksena on selvittää, mistä lastensuojeluilmoitus johtuu, mitä se lapsen suojelemisen tarpeen mielessä tarkoittaa ja tarvitaanko lastensuojelun toimia. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä päättää, miten ilmoitus tarkistetaan ja kuka selvitystyötä ilmoituksen johdosta tekee. Joissakin kunnissa ilmoitusten tarkistus on suunniteltu delegoitavaksi osittain perhetyöntekijän tehtäväksi. Sosiaalityöntekijä ei voi kuitenkaan delegoida lastensuojelutarpeen selvitystä itseltään kokonaan pois, sillä tehtävä kuuluu lain mukaan lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Lastensuojelutarpeen arviointiin perhetyöntekijää on samoin tarjottu sosiaalityöntekijän työpariksi.

Joissakin tilanteissa perhetyö voi käynnistyä samalla kun selvitetään lastensuojelun tarvetta asiakkuuden alkuvaiheessa. Tällöin on voitu alkutietojen pohjalta arvioida perhetyö tarpeelliseksi ja se, että sitä voidaan järjestää. Myös perhe on itse voinut alkuun pyytää perhetyötä. Ihanteellista olisi, että perhe voisi jo lastensuojelutarpeen selvittämisen vaiheessa tutustua henkilöön, joka voi jatkaa arvion jälkeen perhetyötä. Lastensuojelutarpeen arvioinnin käynnistämisessä on oleellista, että sosiaalityöntekijä arvioi ensimmäiseksi sitä, kenen kanssa juuri kyseisen lapsen ja perheen tilanteessa on mielekästä tehdä alkuarvio parina. Sosiaalityöntekijä arvioi, kuka on se lähityöntekijä, joka tuntee kyseisen lapsen tai jonkun perheenjäsenistä. Myös perheellä itsellään voi olla tässä asiassa ehdotuksia. Selvitystä tekevän parin ei tarvitse olla läheskään aina perhetyöntekijä. Tarkoituksena ei ole nostaa esiin ammattikysymystä eikä luoda asiakastilanteissa joustamatonta menettelytapaa siitä, minkä ammattiryhmän kanssa sosiaalityöntekijä selvittää lastensuojelutarvetta. Lapsen tilanteen erityispiirteille täytyy olla herkkä jo alusta alkaen, ja menettelyjen on tarkoitus määrittyä asiakaslähtöisyyden mukaan, ei järjestelmä- lähtöisyyden. Lastensuojelun perhetyön käynnistyminen tapahtuu sosiaalityöntekijän päätöksellä. (Heino 2008, 44-45.)

Järvisen ym. (2007, 44) mukaan lastensuojelun asiakasperheet tulevat perhetyön asiakkaaksi yleensä silloin, kun perheen ongelmat ovat jo kasautuneet ja kriisiytyneet. Sen vuoksi työskentely perheen kanssa kestää yleensä pitkään. Perheet voidaan velvoittaa ottamaan perhetyö vastaan lastensuojelun sosiaalityössä. Perhetyön avulla voidaan puuttua perheen elämään, kun perheen tilanne ja olosuhteet eivät takaa lapselle turvallista elämää. Näin voidaan tehdä, vaikka perheenjäsenet eivät itse huomaisi avun ja tuen tarvetta. Lastensuojelun perhetyössä tuki ja kontrolli ovat avoimesti läsnä. Näiden lähtökohtien vuoksi perheet saattavat kokea perhetyötä kohtaan pelkoa, ahdistusta ja turhautumista, varsinkin jos perheen oma motivaatio perhetyöhön ja yhteistyöhön on vähäinen.

3.3 Terapeuttinen perhetyö

Perheneuvolat ovat perinteisesti toteuttaneet perheterapiaa. Perheet ovat voineet itse ottaa yhteyttä perheneuvolaan saadakseen apua ongelmatilanteisiinsa. Myös neuvolasta, päivähoidosta tai lastensuojelun kautta on perheitä kehoitettu kääntymään perheneuvolan puoleen. Perheterapia on asiakkaan ja terapeutin välistä terapeuttista keskustelua, josta tehdään sopimus. Tarkoituksena on tavata perhettä yhdessä, mutta tarvittaessa voidaan sopia erikseen myös tapaamisia lasten ja vanhempien kanssa. (Muntila 2002, 106.)

Muntilan (2002, 113) mukaan perheterapia on keino tutkia, ymmärtää ja hoitaa perheen sisäisessä vuorovaikutuksessa esiintyviä häiriöitä sekä niiden aiheuttamaa kärsimystä. Tavoitteena on saada perheen vuorovaikutuskuviot toimiviksi ja löytää käyttöön perheen positiiviset voimavarat. Tavoitteisiin pääseminen tapahtuu vanhempien vanhemmuutta tukemalla, keskustelulukkoja avaamalla ja elämäntapaan liittyvissä kriiseissä tukemalla. Perheterapiaa voi antaa vain perheterapia-koulutuksen saanut henkilö. Sen sijaan terapeuttista keskustelutyötä voivat tehdä perheen kanssa muutkin auttajat. Peltosen (2004, 113) mukaan perheterapia on terapeutille perheen mukana yhteisellä matkalla olemista. Perheterapeutti valtuutetaan jakamaan perheen elämää ja kokemuksia. Tilanne voi olla aluksi epätoivoinen, mutta perheterapeutin tehtävä on ylläpitää toivoa ja auttaa perhettä näkemään raollaan olevia ovia siellä, missä kaikkien ovien on ajateltu olevan lukossa. Ovien löytymisen jälkeen perhe tietää, mikä on heille sopivin reitti eli mikä ovi pitää aukaista ja mistä mennä sisään.

Tuloksellinen perheterapeuttinen työskentely lapsiperheiden kanssa edellyttää työntekijältä perheterapeuttisen teorian ja tekniikan hallintaa sekä teoreettista tietoa lapsen tavanomaisesta ja poikkeavasta yksilöllisestä psyykkisestä kasvusta ja kehityksestä. Työskentely lapsiperheiden kanssa edellyttää työntekijältä myös sisäistä joustavuutta, sillä työntekijän tulee kyetä olemaan vuorovaikutuksessa eriikäisten lasten ja aikuisten kanssa. Työntekijän tulee antautua työskentelyyn koko persoonallisuudellaan ja ottaa vähintään yhtä suuria henkilökohtaisia riskejä kuin hän odottaa perheen ottavan perhesysteemin muuttamiseksi. (Piha 1999, 14.)

4 PERHETYÖNTEKIJÄ

4.1 Työntekijän kelpoisuusehdot ja nimike

Monelle eri sektorille on palkattu perhetyöntekijöitä vastaamaan perheiden erilaisiin tarpeisiin. Työntekijöiden kelpoisuusehtoja ei ole kuitenkaan määritelty missään asiakirjassa ja sen vuoksi esimerkiksi johdon edustajien on vaikeaa määritellä perhetyöntekijältä vaadittavaa osaamista ja koulutusta. Sosionomin (AMK) tai muuta vastaavaa koulutusta pidetään kuitenkin usein kelpoisuuden suosituksena, kun rekrytoidaan ihmisiä perhetyöhön. (Uusimäki 2005, 75-77.) Reijosen ([Viitattu 3.3.2010]) mukaan tällä hetkellä perhetyöntekijöinä työskentelee muun muassa sosiaalikasvattajia, kodinhoitajia ja ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -tutkinnon suorittaneita. Osa on lisäksi suorittanut perhetyön erikoistumisopinnot, jotka antavat täydennyskoulutuksena hyviä valmiuksia perhetyöhön. Monet perhetyöntekijät ovat kouluttautuneet myös terapiatyöhön esimerkiksi perheterapeuteiksi.

Perhetyöntekijöinä voi työskennellä monella eri koulutus pohjalla ja tämä näkyi myös haastattelutuloksissamme. Haastateltavissamme oli muun muassa kodinhoitajaksi, lastenhoitajaksi, sosiaalikasvattajaksi, sosionomiksi (AMK), psykiatriseksi sairaanhoitajaksi ja lähihoitajaksi kouluttautuneita työntekijöitä. Lähes puolella vastaajistamme oli myös useampi kuin yksi koulutus. Lisäksi osa vastaajistamme oli kouluttautunut perheterapeuteiksi.

Uusimäen (2005, 76-77) mukaan sosiaali- ja terveysalan perustutkinnosta, kuten lähihoitajakoulutuksesta on hyötyä silloin, kun perhetyöllä tarkoitetaan perinteistä kodinhoitajan työtä, jossa perhe on itse kykenevä huolehtimaan itsestään. Perhetyöntekijän olennaisena taitona on tällöin hoitaa kotia ja lapsia vanhempien ollessa tilapäisesti estyneitä. Lisäksi työntekijältä vaaditaan kykyä yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen perheen kanssa. Sen sijaan lastensuojelun puolella perhetyössä tarvitaan vahvaa ammatillisuutta, monipuolista koulutusta ja erityisosaamista. Perhetyöntekijät tarvitsevat itsensä kehittämistä ja kouluttamista pystyäkseen vas-

taamaan perheiden erilaisiin tarpeisiin. Perusammattin lisäksi hyödyllisiä ovat perheteemaan ja perheiden erityisvaikeuksiin liittyvät täydennyskoulutukset sekä työ- ja elämäkokemuksesta saatu asiantuntemus. Näiden lisäksi perheterapiakoulutus on hyödyllinen lisäkoulutus.

Perhetyöstä on tulossa enenevässä määrin AMK-tasoista, alemman korkeakoulutason työtä, ja lastensuojelun perhetyöstä puhuttaessa erityisesti sosionomien työtä. Sellainen ihmissuhde- ja muutostyö, joka on aiemmin kuulunut sosiaalityöntekijöille, on nyt siirtymässä perhetyöntekijöiden osaamiseksi ja työksi. (Heino 2008, 58.) Sosiaalialan koulutusohjelmakohtaisten kompetenssien mukaan sosionomien (AMK) osaamiseen kuuluu eettinen, asiakastyön, sosiaalialan palvelujärjestelmän, yhteiskunnallisen analyysitaidon sekä reflektiivinen kehittämisen ja johtamisen osaaminen (Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit 2006).

Ammattilaisina perhetyöntekijöitä yhdistää lähinnä kiinnostus perhe-nimiseen ilmiöön, sen tutkiminen ja ammatillinen orientaatio, jossa yksilö nähdään osana perhettä ja sukuaan. Sen vuoksi myös yksilön tukemisen ja auttamisen keinot haetaan suhteessa niihin. Perhetyöntekijät eivät auta ainoastaan puhumalla, vaan yhdistävät siihen perheen kanssa toimimisen. Käytännössä perhetyön sisältö määrittyy kuitenkin sen mukaan, missä organisaatiossa työntekijä toimii ja mikä organisaation ja toimintayksikön perustehtävä on. (Heino 2008, 50-51.)

Perhetyö on muodoiltaan vaihtelevaa ja sitä voidaan tehdä myös erilaisilla nimikkeillä. Haastateltavistamme suurin osa työskenteli perhetyöntekijä-nimikkeellä, mutta mukana oli myös lastensuojelun kodinhoitajan-, kodinhoitajan- ja perheterapeutin-nimikkeellä työskenteleviä. Kysyimme haastateltaviltamme, kokevatko he työskentelevänsä oikealla nimikkeellä. Puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että nimike voisi olla kuvaavampikin. Muutama haastateltava vastasi nimikkeen olevan kohtalainen tai hyvä. Sen sijaan jotkut vastaajat olivat sitä mieltä, että nimike on ehdottomasti väärä.

Osa vastaajista oli sitä mieltä, että nimike on väärä, sillä se johtaa helposti asiakkaita harhaan. Perhetyöntekijä-nimikkeellä työskentelevät toivoivat pääsääntöisesti itselleen perheohjaajan nimikettä, sillä se kuvaisi heidän mielestään paremmin

työtä. Heidän mukaansa työ on kuitenkin enemmän ohjauksellisempaa kuin esimerkiksi kodinhoitajien tekemä kodinhoidollinen ja konkreettinen työ. Asiakkaat voivat haastateltaviemme mukaan myös usein sekoittaa nimikkeen ja odottaa saavansa perhetyöntekijältä lasten- ja kodinhoitoapua. Vastaavasti kodinhoitajanimikkeellä työskentelevät toivoivat itselleen perhetyöntekijä-nimikettä, sillä vanha kodinhoitaja-nimike sekoittaa heidän mielestään asiakkaita. Perhetyöntekijä-nimike koettiin sen vuoksi osuvammaksi, sillä silloin se kuvaisi paremmin työn monimuotoisuutta.

4.2 Työntekijän ammattitaito

Perhetyö on hyvin vaihtelevaa ja sen vuoksi työntekijältä vaaditaan sopeutumiskykyä jatkuvasti muuttuviin tilanteisiin sekä asiakastyössä että organisaation puitteissa. Perhetyöntekijän työpäivään sisältyy useita eri rooleja ja työntekijän on pystyttävä vaihtamaan niitä sujuvasti tilanteen mukaan. (Reijonen 2005, 13.) Hovi-Pulsan (2008, 122) mukaan perhetyöntekijän täytyy myös pystyä hahmottamaan perheen arki kokonaisvaltaisesti ja saada perheenjäsenet itse näkemään oman arkensa kokonaisuutena ja omat roolinsa arjessa. Työntekijällä tulee olla taitoa ymmärtää perheen omaa sisäistä perhekulttuuria. Perheen suhdetta ulkopuolisiin systeemeihin, kuten läheisiin ja sukulaisiin, tulee myös ymmärtää.

Perhetyöntekijän ammattitaitoon kuuluu myös oleellisesti vuorovaikutustaidot, sillä perhetyön onnistuminen voi usein riippua perhetyöntekijän ja asiakasperheen välillä syntyvästä positiivisesta vuorovaikutussuhteesta. Kun perhetyöntekijä oppii tuntemaan hyvin perheen, hän osaa toimia paremmin tulkkina erilaisissa viranomaisasetelmissä. Perhetyöntekijän tehtäviin kuuluu välittää tietoa sekä perheiltä viranomaisille että viranomaisilta perheille. Tämä on erityisen tärkeää, sillä monet asiakasperheet voivat olla viranomaisiin väsyneitä eivätkä välttämättä ymmärrä viranomaisten kieltä. Joskus perheen avuksi voi riittää myös pelkästään naapurin, sukulaisen tai ystävän apu ja silloin perhetyöntekijän yhtenä tärkeänä tehtävänä on perheen läheisverkkojen aktivointi. (Heino, Berg & Hurtig 2000, 43, 46-47.)

Uusimäki (2005, 79-86) toteaa, että perhetyön ammatillisuuteen kuuluu myös johdonmukaisuus ja perheiden kunnioittaminen. Perhetyön ei koeta onnistuvan, jos työntekijä tulee perheeseen neuvomaan, ohjaamaan ja määräämään perheen elämää ylhäältä päin. Perhetyöntekijän täytyy kuitenkin osoittaa perheelle muutoksen mahdollisuus, jonka perhe itse toteuttaa perhetyöntekijän tukemana ja auttavana.

Perhetyöntekijän ammatillisuus ja tehtäväkenttä muokkautuvat erilaisten toiveiden ja tarpeiden pohjalta. Työntekijän ammatillisuuteen vaikuttaa omat, asiakkaiden, työnantajan ja työyhteisön toiveet ja tarpeet. Tehtäväkentässä tapahtuu muutoksia, ja muutosten tarkastelu tarkoittaa työntekijän oman käyttöteorian kehittämistä. Kun työntekijä tutkii omaa tapaansa tehdä työtä, hänen ammatillinen kehittyminen ja muuttuminen tulevat mahdolliseksi. Työntekijä ymmärtää entistä paremmin, minkälaisiin arvoihin, uskomuksiin ja tietoihin hänen toimintansa pohjautuu. Omat työtavat muuttuvat vasta, kun työntekijä tiedostaa oman käyttäytymisensä ja pysähtyy havaitsemaan ongelman tai ristiriidan. Ongelma voi liittyä esimerkiksi työntekijän tapaan antaa palautetta asiakkaalle. Työntekijä voi esimerkiksi huomata, että asiakkaan on vaikea ottaa vastaan työntekijän myönteistä palautetta, jos työntekijä ei konkreettisesti kuvaa, mihin annettu palaute perustuu. Työntekijän ammatillisuuteen kuuluu oman toiminnan ja osaamisen sekä siihen suhtautumisen erittely ja arviointi. Työntekijä opettelee tarkkailemaan sekä arvioimaan omaa ajatteluaan, tunteitaan ja toimintaansa. Esimerkiksi kotikäynnin jälkeen perhetyöntekijä voi pohtia, mikä kotikäynnin aikana sujui hyvin ja millaisissa asioissa hänen tulisi vielä kehittyä. (Järvinen ym. 2007, 184-186.)

5 PERHETYÖN KOHDE

Perhetyöstä puhuttaessa joudutaan välttämättä pohtimaan perheen määritelmää. Nykyään perheen määrittelykään ei ole aivan yksinkertaista, sillä on olemassa hyvin monenlaisia perheitä. Tässä luvussa käsittelemme pienten lasten perheitä perhetyön kohteena sekä sitä, miten perhe käsitteenä määritellään. Pohdimme lisäksi lapsiperheiden ja yhteiskunnan välistä suhdetta.

Perhetyön kohteena ovat erilaiset perheet, joissa on vaihtelevasti tuen ja avun tarvetta. Perhetyössä kohdataan sekä hyvinvoivia että kriisiytyneitä perheitä, sillä perheen tilanne voi olla hyvinkin erilainen eri perhetyön vaiheissa. Saman perheen on mahdollista saada perhetyötä useamman kerran. Perhetyön kesto ja intensiivisyys määrittyvät aina tilanteen mukaan. Perhetyössä tavoitteet ovat erilaisia jokaisen perheen kohdalla. Työssä painottuu kuitenkin toiveikkuus sekä näkemys paremmasta huomisesta ja perheen omista voimavaroista sen rakentamiseksi. (Järvinen ym. 2007, 15.)

Kysyimme haastatteluissamme sitä, näkevätkö perhetyötä tekevät perhetyön kohteena lapsen, vanhemmat vai koko perheen. Puolet haastateltavistamme oli sitä mieltä, että perhetyön kohteena on ehdottomasti koko perhe. Heidän mielestään työssä ei voida erottaa lasta tai vanhempaa, vaan perhe on kokonaisuus, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Yleensäkin koko perhe nähtiin perhetyön kohteena, mutta jotkut vastaajat korostivat lisäksi työssä lapsen näkökulmaa. Työtä siis tehdään lapsen kanssa, mutta myös muukin perhe huomioidaan. Muutama vastaaja oli sen sijaan sitä mieltä, että varsinkin pienistä, alle kouluikäisistä lapsista puhuttaessa on huomioitava erityisesti vanhemmat, sillä vanhemmat ovat lapselle elintärkeät ihmiset ja vastuussa lapsestaan. Heidän mukaansa täytyy auttaa vanhempia, jotta voidaan auttaa lasta.

Myös Uusimäki (2005, 38) on sitä mieltä, että perhetyön kohde on perhe itse tai sen yksittäiset jäsenet. Perhe toimii kokonaisvaltaisena systeeminä, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Sen vuoksi tilanteissa on huomioitava koko perhe. Perhee-

seen vaikuttamalla voidaan saada aikaan muutos myös perheen yksittäisen jäsenen kohdalla. Tästä syystä myös yksittäisessä jäsenessä tapahtuneet muutokset heijastuvat koko perheeseen.

5.1 Perheen määritelmä

Uusimäki (2005, 7-13) toteaa, että perheen käsitteellinen määrittely on vaihtelevaa. Perheestä puhutaan yleensä mielikuvana, joka muodostuu yhdestä tai useammasta vanhemmasta ja lapsista läheisinä ihmissuhteina. Perhemalli ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen. Niin sanottujen ydinperheiden lisäksi on muodostunut erilaisia yksinhuoltaja-, lapsi-, uus- ja sijaisperheitä, monivanhempaisia perheitä, erityyppisten perheiden yhdistelmiä ja yhdessä asumisen muotoja. Perhe turvaa perheenjäsenten tunne-elämää ja voimavaroja. Perheen muodostavat ne henkilöt, jotka tunnetasolla koetaan perheeksi tai vanhemmiksi. Perheenjäseneet ovat olemassa yksilöinä, mutta perheenjäseniksi he tulevat keskinäisten suhteidensa kautta. Ihminen on elämänsä aikana useamman perheen jäsen. Perhe on muuttuva yksikkö, jossa tilanteet ja toimijat vaihtelevat.

Kun perhettä tarkastellaan, voidaan pohtia ainakin viittä erilaista näkökulmaa. Viitattaessa asumiseen perhe nähdään yhteisönä, joka elää saman katon alla. Parisuhteen näkökulmasta perheeseen liitetään kahden aikuisen välinen suhde sekä seksuaalisuuden, vallan ja rakkauden järjestelmät. Sukupolvien välisen suhdejärjestelmän kannalta perheeseen kuuluvat kasvatus, suvun jatkaminen sekä huolenpito perheenjäsenistä. Sukulaisuusjärjestelmän mukaan perhe on verkosto, joka koostuu toisilleen sukua olevista ihmisistä. Perheestä voidaan puhua myös talouden näkökulmasta, joka merkitsee sitä, että perhe on eräänlainen talousyksikkö, joka osallistuu aineelliseen tuotantoon ja jäsentensä taloudelliseen ylläpitoon. (Karlig, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilen 2008, 23.)

Perheen terveys ja hyvinvointi on tärkeä osa elämää. Se on arjen sujumista ja koko perheen tuntemaa hyvää oloa ja tyytyväisyyttä elämäänsä. Yksilö määrittelee usein oman hyvinvointinsa kokemisen läheistensä ja perheensä kautta. Perheiden

tukemiseksi on luotu monenlaisia järjestelmiä ja tukimuotoja, sillä suomalaisessa yhteiskunnassa perhe nähdään tärkeänä instituutiona. Perheen sisäiset voimavarat muodostuvat tiedosta, luottamuksesta, selviytymiskeinoista, kokemuksista sekä tunteesta pystyä hallitsemaan omaa elämäänsä. Perheenjäsenten yhteenkuuluvuuden tunne ja luottamus toisiaan kohtaan ovat voimavarojen selkeä perusta. Perheen ulkoiset voimavarat koostuvat lähinnä sosiaalisista tukiverkostoista, joiden kautta perhe saa emotionaalista tukea. (Karlig ym. 2008, 15.)

5.2 Lapsiperheet ja yhteiskunta

Yesilovan (2009, 11-12, 27) mukaan perhe on yhteiskunnan luonnollinen perusyhteisö. Perhe tuleekin nähdä yhteiskuntapolitiikan keskeisenä lähtökohtana, sillä perheen ja yhteiskunnan välinen suhde määrittää koko yhteiskuntapolitiikkaa. Perheen ja yhteiskunnan hyvinvointi kiinnittyvät toisiinsa. Perheen yhteiskunnallistumisen selkein piirre on kaikkialla havaittava julkinen ja politisoitunut huoli perheestä. Perheen hyvinvoinnista ja pahoinvoinnista puhutaan jatkuvasti niin mediassa, kuin myös poliittisissa puheenvuoroissa, seminaareissa, tutkimuksissa, raporteissa ja tilastoissa. Uusimäen (2005, 98-99) mukaan yhteiskunnan muutosten myötä pikkulapsiperheiden arjessa näkyy muun muassa urakeskeisyys, lasten saaminen entistä iäkkäämpinä, yksinhuoltajuus, asuinalueiden polarisoituminen, muuttoliike, uusavuttomuus ja perherakenteiden monimuotoisuus. Nämä kaikki tekijät asettavat omat haasteensa perheiden kanssa tehtävälle työlle.

Bardy (2009, 233-236) toteaa, että yhteiskunta on ottanut vastuulleen monia aikaisemmin perheille ja lähiyhteisöille kuuluvia tehtäviä. Perheen ja yhteiskunnan välisten vastuiden muutokset paikantuvat oleellisesti etenkin elannon hankkimisen tapoihin. Aikuiset tarvitaan kodin ulkopuolelle palkkatyöhön, jotta perheen elanto olisi turvattu. Näin ollen työn ja perheen yhteensovittamisen tematiikka on polttava puheenaihe tämän päivän yhteiskunnassa. Toimeentulon, ajankäytön ja ammatillisen toiminnan problematiikka koskettaa yhä useampaa lapsiperhettä. Pikkulapsiperheissä vanhempien kokema ruuhkavuosien kilpajuoksu vanhemmuuden, työn ja toimeentulon välillä vaatii jatkuvia vaikeita valintoja.

6 PERHETYÖN KEHITYS

6.1 Perhetyön historia

Suomalaisessa yhteiskunnassa on huolehdittu perheistä eri aikakausina eri tavoin perusteltuna ja erilaisin toimintamuodoin. Suomalaisen lastensuojelun voi nähdä alkaneen toisaalta seurakuntien ja kuntien vastuulla olleesta vaivashoidosta ja toisaalta hyväntekeväisyys- ja kansalaisaktiivisuusyhdistysten toiminnasta. Pakollisella vaivashoidolla avustettiin turvattomia alaikäisiä, kun taas vapaaehtoista vaivashoitoa oli mahdollista saada esimerkiksi suuren lapsimäärän vuoksi. (Järvinen ym. 2007, 50.)

1930-luvulla Suomessa käynnistyi Mannerheimin lastensuojeluliiton järjestämä järjestelmällinen kodinhoitajatoiminta. Työ oli konkreettista työapua lapsiperheissä. Toisaalta työ sisälsi myös kasvatuksellisen ja opastavan merkityksen, sillä kodinhoitajan tuli opastaa perhettä lasten hoidossa. (Järvinen ym. 2007, 51.) Työn tärkeimpänä puolena oli innostaa perhettä vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa ja kehittää perheen omatoimisuutta (Satka 1994, 329).

Satkan (1994, 329-330) mukaan idea perhetyöstä saatiin ruotsalaisilta, hemmas -toiminnasta. Perhetyön aloite syntyi yhdyskuntatyön mukana. Mannerheimin lastensuojeluliitto ja sosiaalivaltio aloittivat vuonna 1976 tehostetun perhetyön kokeilun, jossa kehitettiin moniongelma-perheille räätälöityä kotipalvelua. Tärkeää työssä oli perheen innostaminen vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa sekä omatoimisuuden ja vastuun kehittäminen. Avuttomia äitejä ja isiä opetettiin kädestä pitäen lasten- ja kodinhoitajien kanssa. Tehostettu perhetyö levisi nopeasti, ja vuonna 1980 palvelua oli saatavissa jo 80 kunnassa.

1980- ja 1990-lukujen vaihteessa tapahtui lastensuojelun laitospalveluiden muutos, mikä oli toinen merkittävä murros lastensuojelun perhetyön kehittymiselle. Muutoksen myötä laitoksista käsin alettiin tehdä enemmän avoimuusperäistä lasten-

suojelutyötä, erityisesti ratkaisukeskeisen, tulevaisuuteen suuntautuvan viitekehysten ohjaamana. Perhetukikeskusten ja muiden lastensuojelulaitosten avotyökentelyn keinovalikoimissa ei periaatteessa ollut mitään uutta, mutta silti laitosrakenneiden muuttuminen oli omiaan parantamaan lastensuojelun perhetyön kehitystä. 1990-luvun loppupuolella alkoi syntyä myös perhetyötä tekeviä yhteisöjä, jotka eivät tarjoa samassa yhteydessä laitospalveluita. Kuntiin alettiin lisäksi palkata enemmän työntekijöitä perhetyöntekijä-nimikkeellä sosiaalitoimistoihin sosiaalityöntekijöiden ja kodinhoitajien työn tueksi lastensuojelun avohuollon työhön. (Reijonen 2005, 9.)

2000-luvulla perhetyötä on kehitetty voimakkaasti ja samalla sen toimintakenttä on laajentunut. Lisäksi perhetyön organisointi ja ammatillisuus on kehittynyt. Perhetyö ja sen tukirakenteet on usein tarkoituksenmukaista järjestää yhteistyössä naapuritai seutukuntien kanssa, jotta perhetyön monimuotoisuutta ja erityisosaamista pystyttäisiin turvaamaan ja kehittämään. Pienten kuntien perhetyöntekijöillä on kuntayhteistyön kautta mahdollisuus saada perhetyöntekijöille räätälöityä ryhmätyönohjausta ja vertaistukea omalta ammattiryhmältään. (Reijonen, [Viitattu 3.3.2010].)

2008 vuoden alussa tuli voimaan uusi lastensuojelulaki, jossa avohuollon merkitys korostuu entisestään ja perhetyö on ensimmäistä kertaa mukana lakitekstissä. Lastensuojelun perhetyön rooli palvelukentässä vahvistuu uuden lain myötä. Perhetyö on avohuollon tukitoimi, jota jokaisessa kunnassa on oltava tarjolla perheelle, jossa lapsen kehitys vaarantuu. (Hovi-Pulsa 2008, 116.)

6.2 Taustalla oleva lainsäädäntö

Uudessa lastensuojelulaissa perhetyö mainitaan yhtenä lastensuojelun avohuollon tukitoimena (L 13.4.2007/417). Laki tuli voimaan vuoden 2008 alussa ja siitä lähtien kuntien on täytynyt järjestää asukkailleen lastensuojelun perhetyötä. Perhetyön historiaa ajatellen tämä on merkittävä käännekohta. (Järvinen ym. 2007, 56.) Lastensuojelulain (417/2007) tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kas-

vuuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Lain 2 luvun mukaan lasten ja perheiden parissa toimivien viranomaisten on tuettava huoltajia heidän kasvatustehtävässään. Viranomaisten on myös pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lain mukaan kunta järjestää lasten hyvinvoinnin edistämiseksi 2 luvun mukaista ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Perhetyön taustalla on myös lapsen oikeuksien sopimus, joka hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Suomessa lasten oikeuksien sopimus tuli voimaan 1991. Sopimus on kansainvälisesti jaettu käsitys siitä, mitä oikeuksia kaikilla lapsilla tulisi olla. Sopimuksen periaatteena on lapsen etu. Lapsen edun tulee olla etusijalla aina, kun tehdään lapsia koskevia viranomaispäätöksiä, lakeja tai muita yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja yhteiskunnan eri aloilla. Lapsen oikeuksien sopimus pitää sisällään lasten oikeudet suojeluun, osallistumiseen ja osallisuuteen. Lapsella on oikeus erityiseen suojeluun ja huolenpitoon ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti sekä oikeus osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon omilla tavoilla ja ehdoilla. (Järvinen ym. 2007, 61.)

Lapsen oikeuksien sopimus korostaa perheen keskeistä merkitystä lapsen ensisijaisena kasvualustana ja sen vuoksi valtion onkin tuettava kaikin tavoin vanhempia tai huoltajia kasvatustehtävissä. Aina perhe ei kuitenkaan pysty huolehtimaan lapsesta. Lasta ei silti saa erottaa vanhemmista heidän tahtonsa vastaisesti muutoin kuin, jos viranomaiset toteavat sen olevan lapsen edun mukaista esimerkiksi silloin, jos vanhemmat pahoinpitelevät tai laiminlyövät lasta. Lapsella on kuitenkin oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita vanhempiinsa säännöllisesti, ellei se ole lapsen edun vastaista. Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä vapaasti häntä koskevissa asioissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden. (Järvinen ym. 2007, 62.)

Lapsen oikeuksien sopimuksessa mukana olevat valtiot sitoutuvat takaamaan lapsen hyvinvoinnille välttämättömän suojelun ja huolenpidon. Ammatti-ihmiset, jotka työskentelevät perheen kanssa, kunnioittavat vanhempien tai huoltajien vastuuta,

oikeuksia ja velvollisuuksia tarjota lapselle suojelun ja huolenpidon lapsen kasvu ja kehitys huomioiden. Tavoitteena on, että vanhemmat vastaavat yhteisesti lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Sopimuksessa mukana olevat valtiot antavat kuitenkin vanhemmille asianmukaista apua lastenkasvatukseen. Lisäksi sopimusvaltiot huolehtivat, että lastensuojelulaitoksia ja -palveluita kehitetään. Työssäkäyvien vanhempien lapsilla on oikeus heille tarkoitettuihin lastenhoitopalveluihin ja laitoksiin. (Järvinen ym. 2007, 62.)

Järvisen ym. (2007, 54) mukaan seuraavat lait ohjaavat lastensuojelulain ja YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi erityisesti sosiaalihuollon perhetyötä:

- 710/1982 Sosiaalihuoltolaki
- 504/2002 Laki lasten kanssa työskentelevien rikostausta selvittämiseksi
- 812/2000 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista
- 361/1983 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta
- 272/2005 Laki sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuuksista
- 50/2005 Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta
- 434/2003 Hallintolaki

6.3 Perhetyötä määrittäviä ohjelmia

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmaan on kirjattu muun muassa tavoitteita perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi. Ohjelman mukaan lapsiperheiden palveluja olisi hyvä koota perhekeskuksiksi. Perheitä tuetaan ja palvelujen valintamahdollisuuksia parannetaan siten, että lisätään yhteistyötä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välillä. Myös perhetyötä vahvistetaan osana lastensuojelun avohuollon tukitoimia. Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmaan sisältyy myös lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma, jonka tavoitteena on ehkäistä sekä vähentää pahoinvointia ja syrjäytymistä. Ohjelman mukaan lasten ja perheiden ongelmiin tulee puuttua nykyistä aikaisemmassa vaiheessa, ja tavoitteena on vähentää korjaavien erityispalveluiden tarvetta. Hallituksen painopisteesi nostetaan varhainen puuttuminen ja ehkäisevä työ. (Hallitusohjelma 2007.)

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa (2007) on kolme osa-aluetta, jotka ovat lapsilähtöinen yhteiskunta, hyvinvoiva lapsiperhe sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Lapsiperheiden hyvinvoinnin osa-alueeseen sisältyy matalan kynnyksen palveluiden ja avoimen toiminnan lisääminen. Tavoitteena on lisätä arjen hallintaa kaikissa perheissä ja tukea vanhemmuutta ja lapsia kehitteillä olevalla perhekeskusmallilla. Tavoitteena on saada aikaan lapsiperheitä tukeva palvelujärjestelmä, joka luo lapsille ja nuorille hyvinvointia edistävän saumattoman verkoston. Palvelujärjestelmän tulee poistaa hyvinvoinnin uhkia ennaltaehkäisevästi ja tarttua ongelmiin tehokkaasti. Toimivuuden ja vaikuttavuuden edellytyksenä on kaikille väestönosille kohdennettujen ja asiakkaan tarpeisiin vastaavien palveluiden tuottaminen.

Hyvinvoinnin tavoitteiden toteutumista on vaikea mitata, sillä selkeitä indikaattoreita ei aina ole löydettävissä. Lisäksi ehkäisevässä toiminnassa toimenpiteiden tulokset ovat yleensä mitattavissa vasta paljon myöhemmin. Aina ehkäisevän toiminnan tuloksia ei ole myöskään mahdollista esittää lainkaan. Poliitiikkaohjelman vaikuttavuuden arviointia on kuitenkin jäsennetty ohjelman osa-alueiden mukaan. Matalan kynnyksen palvelujen ja avoimen toiminnan lisäämisen indikaattorina käytetään perhekeskusmallilla toteutetun palvelurakenteen määrällistä kehitystä. Lisäksi tavoitteeseen pääsyä arvioidaan kasvatus- ja perheneuvoloiden käyntimääriä sekä kunnallista kotipalvelua saaneiden lapsiperheiden määriä tarkastelemalla. (Lasten, nuorten ja perheiden 2007.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämissuunnitelmassa (KASTE) määritetään lähivuosien sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistavoitteet sekä keskeisimmät toimenpiteet, joilla ne voidaan saavuttaa. Ohjelman painotukset perustuvat Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmaan. Ohjelman päätavoitteina on kuntalaisten osallisuuden lisääntyminen ja syrjäytymisen väheneminen, hyvinvoinnin ja terveyden lisääntyminen ja hyvinvointi- ja terveyserojen kaventuminen sekä palveluiden laadun, vaikuttavuuden ja saatavuuden paraneminen ja alueellisten erojen väheneminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008.)

Kunnilla ja alueilla on kuitenkin erilaisia kehittämistarpeita ja sen vuoksi kehittämistä on suunnattava näiden tarpeiden mukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että kunnat määrittävät itselleen tärkeimmät tavoitteet, joiden suuntaisesti ne etenevät. Ohjelma nostaa kuitenkin esiin konkreettisia, mitattavissa olevia osatavoitteita, joista kunnat ja alueet voivat valita omalle alueelleen keskeisimmät. Näiden osatavoitteiden osalta kunnat voivat laatia suunnitelmat tavoitteiden saavuttamiseksi. Kunnat ja kuntayhtymät voivat saada valtionavustusta kehittämistoimintoihin, jotka edistävät hankkeen toimenpiteiden toteuttamista. Stakes, Kansanterveyslaitos ja Työterveyslaitos tarjoavat kunnille lisäksi asiantuntija-apua toimenpiteiden toteuttamisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008.)

Ohjelman tavoitteet pyritään saavuttamaan ennalta ehkäisemällä ja varhain puuttamalla. Ohjelman mukaan lapsille ja lapsiperheille on luotava matalan kynnyksen tukipalveluja ja kehitettävä lasten huostaanottoja ehkäiseviä intensiivipalveluja. Lapsuusiässä luodaan pohja hyvinvoinnille koko elämän ajaksi ja sen vuoksi ohjelmakauden osatavoitteena on erityisesti estää lasten syrjäytymistä. Perheitä täytyy tukea eri tavoin, jotta tarve lapsen sijoittamiseen kodin ulkopuolelle vähenee. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008.)

Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet -kehittämishankkeen tehtävänä on huolehtia Kaste-ohjelman toteutuksesta Etelä-Pohjanmaan alueella. Hankkeen tavoitteena on kehittää lasten ja lapsiperheiden omien toimintaympäristöjen palveluita sekä lisätä osallisuutta ja mahdollistaa matalan kynnyksen toimintamuotoja. Hanke koostuu kolmesta tavoitekokonaisuudesta, jotka ovat perhekeskusverkon kehittäminen, jalkautuvien palveluiden kehittämiskokonaisuus sekä perhetyön kehittäminen ja peruspalveluiden vahvistaminen. Perhetyötä hankkeessa pyritään kehittämään ennaltaehkäisevän työn parissa ja peruspalveluissa. Tavoitteena on lisätä mahdollisuuksia ehkäisevän perhetyön malleille. (Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet, [Viitattu 19.4.2010].)

Perhetyötä on kehitetty Etelä-Pohjanmaan alueella myös Kaste-hankkeen lisäksi. Esimerkiksi Kuusiokunnissa on toiminut Parasta perheelle -hanke. Hanke on pitänyt perhekahviloita, jotka on tarkoitettu pienille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Lisäksi hanke-alueen äideille on järjestetty Äitien illat -vertaisryhmätapaamisia.

(Parasta perheelle -hanke tiedottaa, [Viitattu 19.4.2010].) Kuusiokuntien alueella on toiminut myös Varhaista tukea perheelle -hanke. Keskeisenä päämääränä hankkeessa oli kehittää varhaisen tukemisen ja puuttumisen työmenetelmiä ennaltaehkäisevän toiminnan ja kokeilujen kautta. Hankkeen aikana Kuusiokunnille työstettiin perhetyön seudullinen malli. (Perhetyön seudullinen malli 2007.)

Etelä-Pohjanmaan alueella on toteutettu myös Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämissuunnitelma vuosina 2007-2009. Hanke oli Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama kymmenen kunnan yhteinen hanke. Hankekuntiin kuuluivat tutkimuksessamme mukana olevat kunnat Jalasjärvi, Ilmajoki ja Kurikka. Hankkeen tavoitteena oli luoda maakunnan lastensuojelun kehittämistoiminnalle pysyvä rakenne. Hankkeen aikana oli tarkoitus kehittää avohuollon ja perhetyön menetelmiä, organisointia ja osaamista hankekunnissa. Hankkeen aikana oli tarkoitus laatia perhetyön ja lastensuojelun prosessikuvaukset. Myös uusia menetelmiä oli tarkoitus kehittää ja ottaa käyttöön sekä vakiinnuttaa käytössä olevia hyviä toimintatapoja. (Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämissuunnitelma, [Viitattu 20.4.2010].) Hankkeen tavoitteena oli yhdenmukaistaa ja kehittää lastensuojelun avohuollon ja perhetyön toimintatapoja hankekunnissaan. Yhtenä hankkeen tuotoksena on tehty lastensuojelun avohuollon ja perhetyön työskentelymallien kuvaukset. Mallinnoista löytyy kuvauksia työskentelyvaiheiden sisällöstä, lomakkeita sekä linkkejä eri viranomaisten ja palveluntuottajien Internet-sivuille. Mallinnoksen laati kaksi kehittämishankkeen työntekijää. Mallin ideoinnissa olivat lisäksi mukana hankekuntien perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden mallinustyöryhmät. (Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön työskentelymallien kuvaus 2008.)

7 PERHETYÖN ORGANISOINTI

Perhetyön organisointi on tällä hetkellä kirjavaa, sillä perhetyön määrittelyt, rajaukset, työnjako eri ammattiryhmien välillä, yhteistyökäytännöt ja sopimukset ovat vaihtelevia. Jotta pystytään vastaamaan terveytensä tai kehityksensä suhteen vakavassa vaarassa olevan lapsen tarpeisiin, tarvitaan joustavaa, monialaista ja yli erilaisten ammatillisten ja hallinnollisten rajojen menevää, toimivaa työkäytäntöä. Tarvitaan asiakkaiden kotiin menevää yksikköä ja työparia, jonka käytössä on erilaista asiantuntemusta jopa ympäri vuorokauden, viikonloppuisin ja iltaisin. Yksi sosiaalityöntekijä, yksi ammattilainen tai kahden perhetyöntekijän työparikaan ei kuitenkaan välttämättä pysty riittävän syvästi ja laaja-alaisesti vastaamaan eteen tuleviin perheen aikuisten ja lasten yksilöllisiin tarpeisiin perhekohtaisissa tilanteissa. (Heino 2008, 56-58.)

Perhetyöntekijöiden työn johtaminen ja ohjaaminen määräytyy eri ammattiryhmän edustajille sen mukaan, missä organisaatiossa perhetyöntekijä toimii. Lastensuojelussa perhetyö on kytketty tiiviisti sosiaalityöhön, jonka vuoksi kunnalliset perhetyöntekijät on usein sijoitettu sosiaalityöntekijän alaisuuteen. Tällöin perhetyöntekijöiden ohjaaminen ja johtaminen on nähty sosiaalityöntekijöiden työnä. Kytkös sosiaalityön ohjaukseen on kuitenkin muuttumassa perhetyön lisääntyessä ja työntekijöiden ammattitaidon ja työmenetelmien kehittyessä. Perhetyön osalta on myös ehkä ”löystymässä” vaatimus yhteen tiettyyn ammattikuntaan kuulumisesta. Sen sijaan entistä vahvemmin nähdään tarve moniammatillisuuteen ja myös työntekijöiden erilaiseen peruskoulutukseen. Oleellisinta on, että lähiesimies ja ohjaava työntekijä tuntevat työn substanssin sekä ilmiöt, jotka liittyvät toimimiseen asiakasperheen kotona. (Heino 2008, 58.)

Uusimäen (2005, 5) mukaan eri kuntien perhetyölle asettamat tavoitteet ja resurssit ovat olleet erilaisia. Tämän vuoksi joissakin kunnissa ei ole lainkaan perhetyötä kun taas toisissa kunnissa on monipuolista ja koordinoitua perhetyötä kaikille perheille. Käsittelemme tässä luvussa sitä, miten alle kouluikäisten lasten parissa tehtävä perhetyö toteutuu Jalasjärvellä, Ilmajoella ja Kurikassa.

7.1 Perhetyö tutkimissamme kunnissa

Tutkimuksessamme on mukana Jalasjärven, Ilmajoen ja Kurikan kunnat. Näiden kuntien alueella aloitti 1.1.2009 toimintansa JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä (JIK ky). JIK ky on Jalasjärven ja Ilmajoen kuntien ja Kurikan kaupungin yhdessä perustama terveyden- ja vanhustenhuollon- sekä ympäristöterveydenhuollon palveluja tuottava liikelaitoskuntayhtymä. Jurvan kunta liittyi 1.1.2009 Kurikan kaupunkiin ja samalla myös JIK:iin. (JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä, [Viitattu 9.3.2010].)

Jalasjärven kunta on tuottanut perheneuvolapalveluita omana perhetyön toimintanaan vuodesta 2002 alkaen. Vuoden 2008 loppuun perheneuvolan perhetyö on ollut kunnassa sosiaalitoimen alaisuudessa, ja vuoden 2009 alusta se siirtyi JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymän toiminnaksi. Perhetyössä Jalasjärvellä työskentelevät perheterapeutti ja perhetyön psykologi lähipalvelujen ylilääkärin alaisuudessa. (Jalasjärven kunta, [Viitattu 9.3.2010].) Kuten taulukosta 1 näkyy, Jalasjärvellä toimii lisäksi lastensuojelun perhetyöntekijä sosiaalitoimen alaisuudessa.

Myös Ilmajoella toimii perheneuvola JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymän toimintana. Perheneuvolassa työskentelee perhetyöntekijä, sosiaalityöntekijä ja psykologi. Perheneuvolan työntekijät työskentelevät JIK ky:n lähipalvelujen ylilääkärin alaisuudessa. (Ilmajoen kunta, [Viitattu 10.3.2010].) Ilmajoella toimii lisäksi sosiaalitoimen alaisuudessa kaksi perhetyöntekijää, jotka tekevät perhetyötä lastensuojelun avohuollon tukitoimena.

Kurikan kaupungissa toimii vastaavasti perhekeskus JIK ky:n toimintana. Perhekeskus on toiminut vuodesta 2004 lähtien, ja sieltä on mahdollisuus saada muun muassa perheneuvolan palveluita. Perheneuvolassa työskentelee psykologi ja sosiaalityöntekijä. (Kurikan kaupunki, [Viitattu 10.3.2010].) Perhetyöntekijöitä perhekeskuksessa työskentelee yksi, ja työntekijän nimike on vuoden 2010 alussa vaihtunut perhetyöntekijästä perheohjaajaksi. Kurikan perhekeskuksessa tehtävä työ on ennaltaehkäisevää. Lisäksi Kurikan perhetyössä työskentelee sosiaalitoimen alaisuudessa viisi työntekijää, joista kaksi tekee perhetyötä lastensuojelun kodinhoitaja-nimikkeellä. Sosiaalitoimessa perhetyöntekijöiden lähimpänä esimie-

henä toimii sosiaalityöntekijä. Hallinnollisesti perhetyöstä on kuitenkin vastuussa kaupungin perusturvajohtaja. Kuten taulukosta 1. näkee, Kurikassa on perhetyössä myös JIK ky:n ja sosiaalitoimen välillä yhdistelmävirkoja. Tämä tarkoittaa sitä, että perhekeskuksessa työskentelee sosiaalitoimen kanssa yhteinen perhetyöntekijä ja yhteinen kodinhoitaja.

Taulukko 1. Perhetyön organisoituminen tutkimissamme kunnissa.

	JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä (JIK ky)	Sosiaalitoimi	Muut
Jalasjärvi	<u>Perheneuvola</u> * perheterapeutti, psykologi	<u>Lastensuojelun perhetyö</u> * lastensuojelun perhetyöntekijä	
Ilmajoki	<u>Perheneuvola</u> * perhetyöntekijä, sosiaalityöntekijä, psykologi	<u>Lastensuojelun perhetyö</u> * 2 lastensuojelun perhetyöntekijää	
Kurikka	<u>Perhekeskus</u> * psykologi, sosiaalityöntekijä, perheohjaaja	<u>Lastensuojelun perhetyö</u> * 3 lastensuojelun perhetyöntekijää, 2 lastensuojelun kodinhoitajaa	Yhdistelmävirkoja JIK ky:n ja sosiaalitoimen välillä

Haastateltavinamme oli jokaisesta edellä mainitusta kunnasta vähintään yksi sosiaalitoimen ja vähintään yksi JIK ky:n alaisuudessa työskentelevä perhetyötä tekevä. Kuntien sosiaalitoimissa perhetyötä tekevien määrä vaihteli yhdestä viiteen, kuten taulukosta 1 näkyy. Taulukon mukaan JIK ky:n alaisuudessa perhetyötä tekeviä oli yhdessä kunnassa kahdesta kolmeen. Haastateltavistamme suurin osa teki korjaavaa perhetyötä, jota tehtiin tutkimiemme kuntien perheneuvoloissa ja sosiaalitoimissa. Ennaltaehkäisevää perhetyötä tehtiin huomattavasti vähemmän.

Kuten taulukosta 1 näkyy, Jalasjärvellä, Ilmajoella ja Kurikassa perhetyötä tehdään sekä JIK ky:n että sosiaalitoimen alaisuudessa. Haastateltavamme kokivat jaon terveys- ja sosiaalipuolen välillä vaihtelevasti. Erään mielipiteen mukaan jako pelkkiin lastensuojelun asiakkaisiin selkiyttää omaa työtä. Osa haastateltavistamme pelkäsi kuitenkin sitä, että perhetyötä aletaan tehdä kahdella eri organisaatiolla ja hyvin kaukana toisistaan. Tämän vuoksi yksiköiden välille toivottiin lisää yhteistyötä. Se nähtiin tärkeäksi sen vuoksi, että kaikilla työntekijöillä on kuitenkin yhteisenä tavoitteena lasten ja perheiden hyvinvoinnin tavoittelu. Yksi haastateltavamme mainitsi myös, ettei perhetyötä voi ikinä tehdä vain yksi ammattilainen jossakin omassa piirissään, vaan siihen tarvitaan myös muitakin. Yhden työntekijän näkökulman ei nähty olevan kaikenkattava. Haastateltavamme pitivät tärkeänä moniammatillista yhteistyötä, sillä se koettiin hyvin tehokkaaksi. Myös Heinämäen (2006, 10-11) mukaan lapsen tukemisen prosessin keskeinen osa on moniammatillinen yhteistyö. Eri palvelujärjestelmien yhteensovittaminen vaatii suunnitelmallista ja hyvin organisoitua yhteistyötä.

Lähes kaikki haastateltavamme työskentelivät sellaisten perheiden kanssa, joissa oli eri-ikäisiä lapsia. Haastateltavamme eivät siis välttämättä työskennelleet pelkästään alle kouluikäisten lasten perheissä. Yksi haastateltavistamme oli työskennellyt kuitenkin eräässä perhetyön hankkeessa, joka kohdistui perheisiin, joissa oli ainakin yksi alle 2-vuotias lapsi. Näin ollen tämän haastateltavan asiakkaissa oli pääosin ainoastaan pienten lasten perheitä. Ennaltaehkäisevä ja lastensuojelun perhetyö eivät kumpikaan painottuneet erityisesti alle kouluikäisten lasten perheisiin, vaan työtä tehtiin kaikkien apua tarvitsevien perheiden kanssa riippumatta siitä, minkä ikäisiä lapsia perheissä oli.

Perheiden tuleminen perhetyön asiakkaaksi vaihtelee JIK ky:n ja sosiaalitoimen välillä. Sosiaalitoimen alaisuudessa perhetyössä työskentelevien asiakkaat tulevat sosiaalityöntekijän kautta. Näin ollen asiakkaaksi pääseminen tai joutuminen edellyttää lastensuojelun asiakkuutta. JIK ky:n perhetyöhön perheet voivat sen sijaan hakeutua itse ilman, että heillä on voimassa olevaa lastensuojelun asiakkuutta. Kaikki haastateltavamme eivät pitäneet kovin hyvänä rajauksena sitä, että sosiaalitoimen alaisen perhetyön asiakkaat tulevat palvelun piiriin vasta sosiaalityöntekijän kautta. Kun perhe on lastensuojelun asiakkaana, niin silloin tilanteen nähtiin

olevan jo aika monimutkainen ja ongelmien jatkuneen pitkään, ehkä jopa sukupolvelta toiselle.

Eli sillon, en tarkota sitä etteikö voitaisi auttaa niitä perheitä ja etteikö he tarvittisi apua, ilman muuta, mutta sitte jää nää perheet jotka ite pyytää sitä apua niin ne jää valitettavasti vähemmälle, eli jos heillä ei oo lastensuojelun asiakkuutta. Haastateltava 4.

Osa haastateltavistamme mainitsi, että perhetyö on vielä suhteellisen uusi työmuoto heidän organisaatiossaan. Mitään valmista toimintatapaa ei ole ollut olemassa vaan kaikki on jouduttu kehittämään alusta asti oman organisaation ja tarpeen mukaan. Haastateltaviemme mukaan heidän organisaatiossaan ei ollut olemassa omaa perhetyön strategiaa. Siitä huolimatta perhetyötä pyritään toteuttamaan tavoitteellisesti ja asiakaslähtöisesti. Yksi haastateltavistamme mainitsi, että työtä tehdään ja mietitään sitä mukaa, kun asiakas tulee. Tämä johtuu varmasti siitä, että perheet ovat niin yksilöllisiä. Samoilla keinoilla ei voi auttaa jokaista perhettä, vaan menetelmät täytyy miettiä erikseen jokaisen perheen kohdalla. Siitä huolimatta perhetyön toteutumista ohjaa kuitenkin lainsäädäntö sekä muut erilaiset säädökset.

Osalla haastateltavistamme oli tehtynä tehtävänkuvauus omasta työstään, joka antaa tietyt raamit sille, mitä omaan työhön kuuluu. Emme kuitenkaan kysyneet kailta haastateltaviltamme heidän tehtävänkuvistaan. Näin ollen emme tiedä, miten työntekijän tehtävänkuva näyttäytyy eri organisaatioiden ja erilaisten nimikkeiden välillä. Saimme kuitenkin joidenkin haastateltavien tehtävänkuvaukset, joista näimme, mitä kaikkea heidän osaamiseensa kuuluu. Tehtävänkuvauksen perusteella vuorovaikutustaidot ovat yksi tärkeä osaamisalue. Lisäksi täytyy olla kykyä asettua asiakkaan, erityisesti lapsen asemaan. Työntekijän täytyy työskennellä samanaikaisesti perheen tukijan ja kontrolloijan roolissa. Tämä tarkoittaa sitä, että samalla, kun työntekijä rakentaa luottamuksellista yhteistyösuhdetta perheenjäseniin, on työntekijän varmistettava myös lapsen edun toteutuminen. Koska perhetyössä kohdattavat perheet ovat erilaisia, täytyy työntekijällä lisäksi olla kykyä kohdata erilaisia ihmisiä erilaisissa tilanteissa. Työn tärkeänä lähtökohtana on myös eettisten periaatteiden noudattaminen.

Yhtenä tärkeänä osaamisalueena on tehtävänkuvauksen mukaan myös lastensuojelulain osaaminen ja sen mukaan toimiminen. Lisäksi työntekijän täytyy tuntea palvelujärjestelmää sekä olla tietoinen yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksista perheisiin. Työntekijän täytyy tiedostaa myös se, että asiakasperheissä on tavallisesti useita yhteen kietoutuneita ja vuosia jatkuneita ongelmia. Myönteiset muutokset perheiden tilanteissa tapahtuvat usein hitaasti eikä oman työn tuloksia näin ollen heti ole näkyvissä.

Haastateltavista suurimman osan mukaan heidän työnkuvansa oli muuttunut jonkin verran heidän työuriensa aikana. Ainoastaan pari vastaajista kertoi, että ei ole tapahtunut mitään suuria muutoksia tai he eivät osanneet nimetä mitään yksittäistä muutosta. Muut vastaajat sen sijaan mainitsivat joitakin muutoksia. Joidenkin vastaajien mielestä oma työnkuva oli selkiytynyt, kun he eivät tee enää ennaltaehkäisevää perhetyötä. Tällöin asiakkaat tulevat ainoastaan sosiaalityöntekijän kautta, mikä helpottaa haastateltavien mielestä työskentelyä. Osa haastateltavistamme mainitsi myös sen, että työnkuva on muuttunut hallinnollisesti ja että työmäärä on lisääntynyt.

7.2 Perhetyön resurssit

Haastateltavamme arvioivat myös oman organisaationsa resursseja vastata perhetyön tarpeeseen alle kouluikäisten lasten perheissä. Lähes kaikki vastaajista olivat sitä mieltä, että resursseja ei ole riittävästi. Erityisesti ennaltaehkäisevään perhetyöhön haastateltavamme toivoivat lisää resursseja. Etenkään lastensuojelun perhetyössä ennaltaehkäisevä työ ei suurimmalla osalla sisältynyt työntekijän tehtävänkuvaan. Haastatteluista ilmeni, että osa työntekijöistä haluaisi tehdä oman työnsä lisäksi ennaltaehkäisevää perhetyötä. Osa haastateltavista ilmaisi halunsa työskennellä välillä myös niiden perheiden kanssa, joiden ongelmat eivät välttämättä ole vielä kovin vakavia. Sen sijaan osa haastateltavista toivoi lisää työntekijöitä tekemään erityisesti ennaltaehkäisevää perhetyötä. Ennaltaehkäisevä perhetyö nähtiin tärkeäksi, sillä silloin ongelmiin voidaan puuttua jo varhaisessa vaiheessa ja näin estää ongelmien syveneminen. Ennaltaehkäisevään perhetyö-

hön haluttiin lisää resursseja myös siitä syystä, että nykyään perheet uskaltavat pikkuhiljaa itsekin pyytää apua ja silloin heidän avunpyyntöönsä täytyisi pystyä vastaamaan.

Haastattelujen perusteella nykyisten resurssien riittämättömyyden vuoksi ajat venyvät eikä kaikkiin pienten lasten perheiden avunpyyntöihin pystytä vastaamaan. Vastausten perusteella aina ei pystytä myöskään tarjoamaan perheille niin intensiivistä apua kuin olisi tarvetta. Haastatteluissamme tuli ilmi myös se, että vähäisten resurssien vuoksi omaa työtä ei välttämättä ehdi kehittämään, vaikka haluaisi. Oma perustyötäkin saatetaan tehdä koko ajan hyvin tiukoilla resursseilla eikä silloin jää enää aikaa suunnitella työn kehittämistä. Myös erilaisten kirjallisten töiden tekeminen voi kärsiä ajan puutteen vuoksi.

Perheillä on niin moninaisia haasteita ja tota että pystytäänkö vastaamaan riittävästi. No minun mielestä ei, ei pystytä vastaamaan. Sanoisin että joskus tuntuu ehkä semmoselta tulipalon sammuttamiselta, että ollaan jo sitten niin moninaisissa ongelmassa ja on työlästä sitten tuota.. Et näitä pitäis enemmän ennaltaehkäisevällä puolella saada resursseja enemmän. Se näkyy sitten varmaan täällä lastensuojelun puolella. Haastateltava 5.

Mikäli perhetyötä tekevien omalla organisaatiolla ei ollut riittävästi resursseja vastata perheiden tarpeisiin, pyrkivät haastateltavamme mahdollisuuksien mukaan ohjaamaan perheitä muiden palveluiden piiriin. Muina palveluina mainittiin muun muassa päivähoito ja mielenterveyspalvelut. Vanhempia saatetaan ohjata myös esimerkiksi käyttämään kolmatta sektoria ja seurakuntien palveluja, sillä nämä tahot järjestävät monenlaista vertaistoimintaa lapsiperheille. Lisäksi perheitä ohjataan JJK ky:n ja sosiaalitoimen välillä riippuen perheen tarvitsemasta avusta.

Jotkut haastateltavistamme toivoivat itselleen työparia. Osa teki työtä aivan yksin, kun taas osalla oli työpari. Aina työparin kanssa ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta tehdä yhdessä kotikäyntejä, vaan käyntejä jaettiin siten, että perheissä käytiin esimerkiksi vuoro viikoin. Yksi haastateltavistamme toivoi perhetyöhön erityisesti miestyöparia. Miestyöpari nähtiin tärkeänä, sillä sitä kautta uskottiin saavan isätkin paremmin mukaan työhön. Isien mukaan saaminen koettiin vaikeaksi, sillä kodeissa lastenhoitaminen on aika paljon äitipainotteista.

Eli se (työpari) ois aivan ihanaa aina silloin tällöin varsinkin jos perheessä on sanotaan nyt vaikka kuus lasta... Mieti nyt siinä sit yksilöllisesti suuntaat aikaasi yhdelle lapselle tavoitteellisesti. Se on aika sula mahdollisuus. Jos se kotikäynti kestää nyt suurin piirtein sen kolme tuntia, niin jaappa siinä nyt siten yksilöllisesti jokaiselle. Haastateltava 3.

Heinonkin (2008, 52-53) mukaan perhetyötä tehdään sekä parityönä että yksin. Parityö on sitä, että perheen kotona käy työpari eli kaksi työntekijää joko yhdessä tai tilanteen mukaan yksin. Työtä kuitenkin suunnitellaan, seurataan ja arvioidaan yhdessä. Voidaan myös sopia työnjaosta, jolloin toinen työntekijä voi esimerkiksi työskennellä lasten kanssa ja toinen enemmän vanhempien kanssa. Kunnallisessa perhetyössä ja heikossa resurssitilanteessa perhetyöntekijä käy kuitenkin käytännössä useimmiten yksin perheessä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä on lähinnä taustatukena perhetyöntekijälle tilannearviota tehtäessä. Perhetyössä yksintyöskentelyä perustellaan asiakasmäärillä ja sillä, että perhetyöntekijät tekevät paljon töitä lasten kanssa myös kodin ulkopuolella, jolloin parityölle perheessä ei koeta olevan tarvetta. Kahta työntekijää tarvittaisiin kuitenkin esimerkiksi silloin, kun asiakkaana on suuri perhe ja kaikkia perheenjäseniä olisi kuultava ja huomioitava.

8 PERHETYÖN TARVE PIKKULAPSIPERHEISSÄ

Lapsiperheet kokevat arjessaan erilaisia haasteita, joihin he tarvitsevat ulkopuolista apua. Perhetyöllä voidaan vastata lapsiperheiden erilaisiin tarpeisiin, mutta perheiden tarpeet vaihtelevat yksilöllisesti esimerkiksi sen mukaan, minkä ikäisiä lapsia perheissä on. Käsittelemme tässä luvussa perhetyön tavoitteita, lapsiperheiden tuen tarvetta sekä vanhemmuutta pikkulapsiperheissä.

8.1 Perhetyön tavoitteet

Perhetyön prosessi lähtee siitä, että ilmenee jokin huoli tai tarve, johon perhe tarvitsee apua. Joku perheenjäsenistä voi olla aloitteen tekijänä ja ilmaista tuen tarpeensa. Usein kuitenkin joku perheen kanssa toimiva työntekijä tunnistaa perheen tilanteeseen liittyvän huolen. Joskus tieto avuntarpeesta voi tulla myös perheen lähiverkostolta. Palveluntarvetta arvioitaessa tarkastellaan vanhempien, lasten ja perheen tilannetta kokonaisvaltaisesti. Perheenjäsenten itse tekemä arvio perheen tilanteesta on ensisijaisen tärkeää tuen tarvetta arvioitaessa. Perheen aikuisten lisäksi on tärkeä kuulla ja havainnoida myös perheen lapsia heidän kehitystasonsa huomioon ottaen. Palvelun tarvetta arvioidaan aina siitä lähtökohdasta käsin, missä asioissa vanhemmat ensisijaisesti kokevat tarvitsevansa muutosta ja tukea. Mikäli työntekijä havaitsee, että perheen avuntarve vaikuttaisi olevan jokin muu kuin perheen itsensä esille ottama, on silti tärkeää kunnioittaa perheen omaa näkemystä. (Järvinen ym. 2007, 76-77.)

Reijonen (2005, 11) mainitsee, että heti perhetyön alkuvaiheessa pyritään luomaan mahdollisimman konkreettisia tavoitteita perheen auttamiseksi. Perhetyön osatavoitteita voivat olla esimerkiksi perheen sisäisen vuorovaikutuksen kehittäminen tai vanhemmuuden vahvistaminen. Perhetyön tavoitteet ovat yksilöllisiä ja jokaisen perheen kohdalla erilaisia. Yhteistä on kuitenkin se, että ne tähtäävät perheen itsenäiseen selviytymiseen ilman ulkopuolisia tukitoimia. Uusimäen (2005, 98-99) mukaan keveimmillään perhetyö merkitsee perheen arjen tukemista, kun

taas toisena ääripäänä on perheiden ongelmien ratkaiseminen. Perhetyötä tarvitaan monissa elämän eri tilanteissa rinnalla kulkemisesta ongelmien poistamiseen.

Uusimäki (2005, 100-102) toteaa, että perhetyö tähtää erityisesti perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseen. Lapsen hyvinvointiin ei voida vaikuttaa, mikäli ei oteta huomioon myös lapsen perhettä. Lapset vaikuttavat vanhempiin ja päinvastoin. Perhetyössä pyritään aina mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon lapsen näkökulma aikuisten näkökulmien ohessa. Pienet lapset eivät kuitenkaan aina pysty ilmaisemaan omia näkökulmiaan, joten tällaisissa tilanteissa tulisi ajatella yleisesti lapsen etua. Perhetyön tulee perustua aina tarpeeseen, jota varten sitä tuotetaan. Tarpeet ovat usein aikaan ja paikkaan sidottuja, joten perhetyö vaihtelee toteutukseltaan ja tavoitteiltaan.

8.2 Lapsiperheiden tuen tarve

Terveysten edistämisen ja hyvinvoinnin osalta olennainen asia on, miten voidaan tukea ja vahvistaa perheen voimavaroja, joita tarvitaan erilaisissa arkielämän muutostilanteissa. Vanhempia ja perhettä koskevat elämäntapahtumat vaikuttavat myös lapsiin, sillä lapsuus on aina sidoksissa perheeseen. Melko paljon tukea tarvitaan esimerkiksi ensimmäisen lapsen syntymän tai uudelle paikkakunnalle muuttamisen jälkeen. Silloin kun on kuitenkin kyse pitkäaikaisista stressitekijöistä ja ahdingosta, tarvitaan jatkuvaa ja säännöllistä apua ja tukea. Äkillisissä kriisitilanteissa avuntarve lisääntyy entisestään. (Karlig ym. 2008, 15.)

Järvinen ym. (2007, 15, 27-39) ovat sitä mieltä, että perhetyön päämääränä on perheen itsenäinen selviytyminen arjessa, kyky hakeutua tarvittavien palveluiden piiriin sekä perheen hyvinvoinnin paraneminen. Perheet tarvitsevat usein apua erilaisissa elämänhallintaan liittyvissä tilanteissa. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi vanhemman väsymys, vanhemman masennus, vanhemman epävarmuus kasvattajana, lapsen levottomuus tai maahanmuuttajaperheen tilanne. Jokainen perhe on kuitenkin ainutlaatuinen ja yksilöllinen. Vaikka perheessä olisi samanlai-

sia ongelmia kuin jollain toisella perheellä, kokee jokainen perhe ongelmansa omalla tavallaan. Joissain perheissä perhetyötä tarvitaan muutamien viikkojen ajan, joissain kuukausien ajan ja joissain jopa vuosien ajan. Myös haastateltaviemme mukaan perheiden ongelmat ovat kaiken kaikkiaan monimuotoisia ja vaihtelevat yksilöllisesti jokaisen perheen kohdalla. Haastatteluista voidaan todeta, että erilaisia ongelmia mainittiin paljon. Kaikki haastateltavat mainitsivat samankaltaisia ongelmia, joihin pienten lasten perheet tarvitsevat perhetyön apua. Huomasimme kuitenkin, että työntekijän organisaatio ja nimike vaikutti osaltaan siihen, minkälaisia tuen tarpeita haastateltava toi esiin. Osa haastateltavista painotti enemmän lapsen tuen tarpeita, jotka liittyivät esimerkiksi pienen lapsen käyttäytymiseen. Osa haastateltavista korosti kuitenkin enemmän koko perheen ongelmia, jotka näkyvät esimerkiksi arjen sujumattomuutena.

Lapsiperheiden tukiverkko saattaa haastateltaviemme mukaan olla nykypäivänä vähäinen. Monet haastateltavat totesivat, että useilta perheiltä puuttuu ympäriltään verkosto, jolta voisi tarvittaessa saada apua ja tukea. Omia vanhempia tai muita sukulaisia ei välttämättä asu lähiseudulla. Myös kaupungeista toiseen muutto vaikuttaa siihen, että perheellä ei välttämättä ole yhtään tuttavaa asuinpaikkakunnallaan. Uusimäenkin (2005, 98-100) mukaan perhetyötä tarvitaan perheiden tukiverkoksi silloin, kun perheiden omat verkostot ovat pienentyneet ja mahdollisesti kadonneet. Perheet eivät pahimmassa tapauksessa saa mistään kodin- ja lastenhoidollista apua. Tämä päivän yhteiskunnassa perheiden koetaankin ajautuvan vaikeuksiin vähäisten sosiaalisten suhteiden vuoksi. Perheissä, jotka itse hakeutuvat perhetyön asiakkaiksi, elämän perusedellytykset ovat yleensä kunnossa. Perheet tarvitsevat perhetyötä tilapäisesti, mutta muutoin hyvinvointi on pääsääntöisesti riittävää. Perheiden omasta näkökulmasta perhetyön tarve kohdistuu yleensä akuutteihin ja tilapäisiin avun tarpeisiin.

Perhetyö on aina perhekeskeistä. Perhekeskeisyyden tavoitteena on, että perheestä ja heidän elämäntilanteestaan saataisiin luotua tarvittava kokonaiskuva. (Järvinen ym. 2007, 17.) Perheen omat voimavarat saattavat alkaa olla lopussa, mutta sukulaisilta tai muilta läheisiltä ei aina haluta pyytää apua. Kaikilla perheillä läheisiä ei edes ole saatavilla. (Helminen 2006, 37.) Perhetyön tulisi olla matalan kynnyksen palvelua, jota jokainen perhe uskaltaisi ottaa vastaan. Perhetyön tar-

peen ei tarvitse olla aina suuri, vaan kyseessä voi olla arkipäivän tehtävissä auttamista ja ohjaamista. Tärkeää on, että perheet hakeutuisivat palvelujen piiriin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, sillä ongelmat pahenevat kasaantuessaan. Yhdenkään perheen ei saisi väheksyä omaa avuntarvettaan. (Järvinen ym. 2007, 37.)

Ongelmat pikkulapsiperheiden arjen sujumisessa tulivat esiin lähes jokaisessa haastattelussa. Sellaiset perusasiat kuten syöminen, nukkuminen, kodinhoito, ulkoilu ja rajojen asettaminen eivät välttämättä ole itsestäänselvyksiä, vaan vanhemmat kaipaavat tukea selviytyäkseen arjen pyörittämisestä. Perheellä ei välttämättä ole kunnollista päivärytmiä, sillä vanhemmat eivät osaa luoda sellaista. He eivät osaa ehkä ajatella sitä, minkälaisen päivärytmin pieni lapsi tarvitsee. Vanhemmat tarvitsevatkin perhetyöntekijän ohjausta sekä lastensa kasvatuksessa että jokapäiväisen arjen sujumisessa. Useat haastateltavista totesivat, että vanhemmilla saattaa olla joskus vaikeuksia saada kontaktia etenkin pieneen lapseensa ja tällöin vuorovaikutuksen luomisessa tarvitaan apua. Vuorovaikutuksen puute saattaa näkyä lapsissa esimerkiksi epäsosiaalisuutena jo vauvasta lähtien.

Ku perusasiat sujuu ja lapsella on rajat ja rakkautta ja vanhemmat toimii nimenomaan vanhempana eikä lapsen kanssa tasa-arvoisena, et vanhemmat päättää lapsen asioista, niin se on aika iso juttu, tänä päivänä kaikki ei sitä osaa. Haastateltava 9.

Järvinen ym. (2007, 42-43) muistuttavat, että lapsen myötä koko perhe tulee tärkeäksi perhetyön yhteistyökumppaniksi. Lasta auttamalla pyritään aina tukemaan myös muita perheenjäseniä. Perheille tarjotaan tukea muun muassa silloin, kun perhe tarvitsee apua arjen hallinnassa ja vanhemmuudessa. Apua tarjotaan myös, kun voimavarat ovat vähissä, perheessä on pitkäaikaissairautta tai jokin muu äkillinen kriisitilanne. Perheet voivat tarvita perhetyöntekijän apua kaikissa lasten hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Perheen huoli saattaa koskea esimerkiksi vanhempien jaksamista, kasvatuskäytäntöjä, parisuhdetta ja perhe-elämän erilaisia arkipäiväisiäkin tilanteita.

Kuivakangas (2002, 32-33) tuo esiin, että lasten pahoinvointioireiden kasaantuminen ja vaikeutuminen ovat seurausta lapsiperheitä koettelevasta kiihtyvistä työ-

tahdista ja taloudellisen tilanteen heikkenemisestä. Yhteisöllisesti tarkasteltuna lasten elämässä on yhä niukemmin turvallisia aikuiskontakteja. Lasten pahoinvointiin on monia syitä ja tekijöitä. Lapset esimerkiksi voivat huonosti, sillä vanhemmat ovat kadottaneet vastuunsa kasvatuksesta. Lapset saattavat kärsiä, koska rahaa, aikaa ja asiantuntija-apua on vain rajoitetusti saatavilla. Pahoinvoinnilla voidaan tarkoittaa erilaisia tunnetiloja, joissa turvattomuus, pelko, ahdistus ja huoli sekoittuvat toisiinsa. Kalland (2007, 349) on havainnut, että myös avioerojen lisääntyminen, päihde- ja mielenterveysongelmien kasvu sekä köyhyyden yleistyminen lisäävät lasten laiminlyöntitapauksia. Monessa perheessä lasten perustarpeista ei huolehdita riittävästi.

Perheiden psyykkiset ongelmat ovat monen haastateltavan mielestä koko ajan lisääntyneet. Myös lapsen tai vanhemman fyysinen sairastuminen saattaa johtaa perhetyön tarpeeseen. Eräs haastateltava kertoi, että lähes jokaisessa hänen asiakasperheessään on jollain tavalla psyykkisiä ongelmia joko toisella vanhemmalla, molemmilla vanhemmilla tai lapsella. Eräs haastateltavista totesi, että vanhemman psyykkiset ongelmat tuovat eteen haasteita, sillä silloin on erityisesti pidettävä huolta siitä, ettei lapsi jää ikään kuin vanhemman ongelmien varjoon.

Kun on alle kouluikäisiä lapsia, on se että jos jommalla kummalla vanhemmista on psyykkinen sairaus, niin miten auttaa sitä lasta ---. Ja tää lapsi reagoi siihen ja moni lapsi aattelee siinä, että onks tää mun syy että äiti on tommonen tai isä on tommonen, ja se ei jaksa mitään, se vaan huutaa.
Haastateltava 2.

Yhä useammalla asiakasperheellä on samaan aikaan monia eri ongelmia. Haastateltaviemme mielestä pienten lasten perheillä ei välttämättä ole vain yhtä tiettyä ongelmaa, johon he tarvitsevat apua. Avuntarpeet liittyvät useisiin erilaisiin ongelmiin. Valitettavan usein ongelmat pääsevät muutaman haastateltavan mielestä perheissä kasaantumaan. Yksi haastateltava toi esiin, että perhetyön lisäksi perheen ympärillä saattaa pyöriä myös muita erilaisia organisaatioita. Tällaisten tahojen suuri määrä kuvastaa juuri siitä, että pienten lasten perheiden ongelmat ovat moninaisia. Täten perhetyö ei välttämättä yksistään pysty vastaamaan kaikkiin perheen tuen tarpeisiin vaan tarvitaan moniammatillista apua ja kattavaa palvelujärjestelmää. Ongelmat saattavat olla myös ikään kuin sukupolvelta toiselle siirty-

viä, sillä yksi haastateltavista mainitsi, että monissa perheissä vanhemmalla on saattanut olla omassa lapsuudessaan ongelmia, jotka näkyvät myöhemmin omassa perheessä ja omien lasten kohdalla.

Niitä on monia ongelmia ja näishän on yleensä niis kasapäis niitä. Samassa perheessä alkoholiongelmat, mielenterveysongelmat, väkivalta, arjen.. Tuota arki hukassa, voisko sanotaan näin. Haastateltava 1.

Onhan ne nyt paljo monimutkasempia ne ongelmat sillon ku on kyse jo jostain pitkäaikasesta lastensuojeluasiakkaasta, siin on paljo enemmän niitä semmosia ongelmia mihin pitää puuttua kuin sitten niissä perheissä, jotka on niin sanottuja ennaltaehkäisevän työn perheitä. Haastateltava 4.

Jokaisen perheen kokemat ongelmat ovat yksilöllisiä, mutta perheiden tuen tarve vaihtelee myös sen mukaan, millaisesta perhetyöstä on kyse. Ennaltaehkäisevässä perhetyössä, lastensuojelun perhetyössä sekä perheneuvoloiden perheterapeuttisessa perhetyössä asiakasperheiden ongelmat ovat keskenään hieman erilaisia.

8.3 Vanhemmuus pikkulapsiperheissä

Halusimme käsitellä opinnäytetyössämme pikkulapsiperheiden vanhemmuutta, sillä monet haastateltavistamme korostivat vanhemmuuden merkitystä alle kouluikäisten lasten perheissä. Vanhemmat kaipaavat haastateltaviemme mukaan usein perhetyön tukea vanhemmuuteensa. Vanhemmat eivät välttämättä tiedä, mitä hyvä vanhemmuus on. Schmitt (2003, 298) toteaa, että kun vanhemmuus on riittävän hyvää, se jää ikään kuin näkymättömäksi. Vasta vanhemmuuden puute, lasten ongelmat ja mielenterveyshäiriöt, kasvatuskysymykset sekä perheiden vakavat häiriöt tuovat esiin tarpeen määritellä, mistä riittävän hyvä vanhemmuus koostuu. Vanhemmuus rakentuu eri tavoin erilaisten lasten ja vanhempien välillä. Riittävän hyvän vanhemmuuden taustalla voidaan sanoa olevan luovuutta, joustavuutta, erilaisuuden sietämistä, avoimuutta ja yritystä ymmärtää perheen jokaista lasta yksilönä.

Haastatteluista kävi ilmi, että myös monien haastateltaviemme mukaan pienten lasten vanhemmat kaipaavat tukea vanhemmuudessaan. Vanhemmilla ei välttämättä ole taitoja toimia lastensa kanssa ja he kokevat, että eivät pärjää. Myös Hyvärinen (2007, 354-355) on sitä mieltä, että vanhemmuus ei toteudu itsestään lapsen syntymän myötä. Perhe käy lapsen syntymän myötä läpi suuren elämänmuutoksen. Perheen roolit, parisuhde ja arki muuttuvat merkittävästi. Vanhemmuus on vastuuta ja halua sitoutua lapsen kasvattamiseen ja tukemiseen. Vanhemmuus voi olla biologista, sosiaalista, juridista ja psykologista. Se on elämänpituinen tehtävä, mutta ei kuitenkaan saa olla aikuisen elämän ainoa sisältö. Jokainen vanhempi määrittää itse sen, mikä on hänen mielestään riittävää ja hyvää vanhemmuutta. Itseltään ei kannata vaatia liikoja. Yhtenä hyvän vanhemmuuden perusehtona on kuitenkin se, että vanhempien tulee huolehtia lastensa perustarpeista. Vanhempien tuki ja myönteinen palaute kehittävät lapsen myönteistä minäkuvaa ja itsetuntoa.

Isäksi ja äidiksi tuleminen on aina suuri tapahtuma. Elämän muutokset vaikuttavat siihen, että tuoreet vanhemmat ovat usein stressaantuneita. Useimpien vanhempien ongelmana ei kuitenkaan ole välttämättä itse vanhemmuus, vaan alttius muille sen mukanaan tuomille stressitekijöille. Vanhemmat saattavat olla niin lujilla, että he eivät selviydy elämän normaaleista haasteista, jos ne pääsevät kasaantumaan. Kun lapset ovat pieniä, näistä elämän myrskyistä selviytyminen on entistä vaikeampaa. (Einon 2001, 158.) Haastateltaviemme mielestä heidän tehtävänä on kertoa vanhemmille sellaisista palveluista, joita pienten lasten perheiden on mahdollista saada perhetyön lisäksi. Mikäli vanhemmilla on esimerkiksi mielenterveys- tai päihdeongelmia, ohjataan heidät sopivien palvelujen piiriin.

Väsymys ja uupumus ovat haastateltaviemme mukaan pienten lasten vanhempien yleisiä ongelmia. Vanhemmat saattavat tuntea olevansa kyvyttömiä vanhemmiksi. Haasteita tuovat esimerkiksi vanhempien parisuhdeongelmat ja avioerotilanteet, jotka heijastuvat väistämättä koko perheen hyvinvointiin. Eräs haastateltava toi esiin sen, että vanhemman jaksamiseen tulee kiinnittää huomiota myös siitä syystä, että pieni lapsi saattaa takertua hyvinkin tiiviisti etenkin äitiinsä. Hyvärinenkin (2007, 357) toteaa, että jokainen vanhempi kokee joskus epäonnistumisen hetkiä ja vaikeudet kuuluvat osittain elämään. Mikäli vanhempien omat keinot ja jaksami-

nen tuntuvat kuitenkin olevan vähissä, on vanhempien hyvä turvata läheisiin ihmisiin tai ammattilaisten apuun.

Vanhemmuus edellyttää kykyä asettaa lapsen hyvä oman hyvän edelle sekä kykyä sietää toisen riippuvuutta ja tarvitsevuutta. Vanhemmuuden vaatimuksena on oman itsensä unohtaminen ja lapselle omistautuminen. Jos vanhempi kokee vanhemmuuden vain kielteisenä, lapsen kokemus vanhemmuuden kohteena olemisesta ei voi olla positiivinen. Esimerkiksi arki tulkitaan nykyään usein pelkästään negatiivisesti. Vanhemmat kokevat, että heidän tulisi päästä irti arjesta ja sen pyörittämisestä. Tavallisen arjen tilalle vanhemmat haluaisivat tarjota lapsilleen niin sanottua laatu-aikaa ja suuria elämyksiä. Lapset eivät kuitenkaan todellisuudessa välitä laatuajasta, vaan kaipaavat aivan tavallista arkea, rutiineja ja läsnäoloa. Monet lapsuuden parhaat muistot liittyvät lopulta kiireettömään arkeen. (Schmitt 2003, 314.)

Muutamit haastateltavat totesivat, että vanhempien kokema avuttomuus ja liiallinen tasa-arvo lasten kanssa ovat lisääntyneet lapsiperheissä. Vanhemman ja lapsen roolit saattavat olla täysin kadoksissa. Vanhemmat eivät välttämättä uskalla olla niitä vanhempia, jotka päättävät asioista, vaan antavat lapsille liian suuren päätösvallan. Osa vanhemmista kokee kuitenkin myös turhaan huonommuutta ja vähättelee taitojaan vanhempana. Tällaiset vanhemmat tarvitsevatkin erään haastateltavan mielestä työntekijän tukea ja kannustusta siihen, että vanhemmat uskoi-sivat toimivansa oikein. Vanhemman vaatimukset itseään kohtaan ovat joskus liian suuret.

Se on ihan oikeesti tän päivän ongelma, et kaikki vanhemmat ei tiedä mitä on riittävä vanhemmuus, mitä lapselle pitää tarjota. Ja sitten se rajat ja rakkaus siellä, ja ja, se vanhemman rooli, nimenomaan vanhempana, ei tasavertaisena lapsen kanssa. Haastateltava 9.

Myös Sinkkonen (2003, 293-295) toteaa, että rajojen asettaminen tuntuu olevan jostain syystä nykyajan vanhemmille vaikeampaa kuin aikaisemmin. Rajojen asettaminen nähdään yrityksenä estää lasta joutumasta pulaan. Rajoittamalla lastaan vanhemmat yrittävät estää tätä tekemästä jotain sellaista, mistä mahdollisesti koi-tuu jotain haittaa ja jota lapsi ei oman kypsyntymättömyytensä vuoksi itse pysty en-

nakoimaan. Schmitt (2003, 311) tuo esiin, että vanhempien halu olla aina pelkästään myönteinen vanhempi saa monet vanhemmat välttämään tilanteita, joissa he joutuisivat olemaan lapsen silmissä pahoja. Hyvä vanhemmuus ei ole kuitenkaan sitä, että antaa aina periksi. Moni vanhempi ajattelee periksi antamalla säilyttävänsä hyvät välit lapseensa. Tulisi kuitenkin muistaa, että vanhempi ei ole lapsen kaveri.

Osa haastateltavista mainitsi, että nykyisen tietokoneyhteiskunnan vaikutukset näkyvät pikkulapsiperheiden arjessa. Nykyään monen vanhemman ajasta suuri osa saattaa kulua tietokoneen ääressä. Tietokonetta käytetään osittain työntekoon, mutta sen käyttäminen vapaa-ajalla on lisääntynyt yhä enemmän. Haastateltaviemme mielestä tietokoneet eivät ole pelkästään lasten tai nuorten juttu, vaan niistä voi muodostua myös vanhempien ongelma. Vanhemmat voivat tietokoneen välityksellä luoda ja pitää yllä sosiaalisia verkostoja, mutta mikäli tietokoneen käyttö ei pysy kohtuudessa, vaikuttaa se negatiivisesti koko perheen arkeen. Vanhempien tietokoneen käyttö ei saisi viedä liikaa aikaa pieniltä lapsilta. Sinkkonen (2003, 296-297) kuitenkin toteaa havainneensa, että nettiyhteisöt ovat nykyajan vanhempien tärkeitä yhteisöllisyyden muotoja. Monet vanhemmat ovat kotonaan tietokoneiden maailmassa ja pitävät yhteyttä toisiin vanhempiin esimerkiksi keskustelupalstojen kautta. Vanhempien on helpompi kysellä asioista toisilta, samassa elämäntilanteessa olevilta äideiltä kuin ottaa jokaisen pienen asian takia yhteyttä esimerkiksi neuvolan terveydenhoitajiin.

9 ERITYISPIIRTEET ALLE KOULUIKÄISTEN LASTEN PARISSA TEHTÄVÄSSÄ PERHETYÖSSÄ

Kun perheessä on alle kouluikäisiä lapsia, asettaa se omat vaatimuksensa myös perhetyölle. Pienet lapset tarvitsevat hieman erilaista apua ja tukea kuin esimerkiksi kouluikäiset lapset. Perhetyössä tulisi aina ottaa yksilöllisesti huomioon perheen jokaisen lapsen ikä ja kehitystaso. Tässä luvussa käsittelemme pienten lasten tukemista sekä lasten eri kehitysvaiheiden merkitystä perhetyön toteuttamisessa.

9.1 Pienten lasten tarvitsema tuki

Lapsilähtöisesti ajateltuna perhetyön lähtökohtana on lapsi ja lapsen hyvinvoinnista aiheutuva huoli. Lapsen vuorovaikutuksessa ja sosiaalisessa käyttäytymisessä voi olla erilaisia piirteitä, jotka aiheuttavat huolta vanhemmille. Sosiaaliset vaikeudet saattavat liittyä esimerkiksi vetäytymiseen, puhumattomuuteen, aggressiivisyyteen tai äärimmäiseen arkuuteen. Vuorovaikutuksen kannalta huolta saattaa herättää esimerkiksi katsekontaktin välttely tai toiminnan vuorottelemisen vaikeudet. (Heinämäki 2006, 30.) Vanhemmat saattavat olla huolestuneita myös esimerkiksi lapsen riippuvuussuhteesta vanhempiaan kohtaan (Järvinen ym. 2007, 40).

Luottamuksen ja turvallisuuden tunne ovat lapselle hyvän kasvun ja kehityksen lähtökohtia. Tasapainoisen arjen toteutumista lapsiperheiden elämässä voidaan tarkastella taloudellisten, psyykkisten ja sosiaalisten ulottuvuuksien avulla. Nykypäivänä lapsiperheet elävät arkeaan mitä moninaisimmissa perheen, työn ja vapaa-ajan sovittamisissa käytännöissä. Lapsen kokemusta turvallisuudesta ja luottamuksesta edistävät vakaat perheolot, kasvatus, kaverisuhteet sekä lapsen yksilöllisyyden hyväksyminen. (Helminen 2006, 16.) Nykyään puhutaan paljon myös isän merkityksestä ja kannustetaan isiä osallistumaan enemmän perhe-elämään ja lasten hoitoon. Isien ja miesten katoaminen perheistä nähdään osasyynä lasten ja nuorten vaikeisiin käytöshäiriöihin. (Sinkkonen 2003, 293.)

Perhetyön menetelmät tulee miettiä tarkoin jokaiselle lapselle sopivaksi, sillä haastateltaviemme mukaan heidän asiakasperheissään on usein eri-ikäisiä lapsia. Lapsen ikä ja kehitystaso määrittävät sen, millä tavalla perhetyötä perheessä toteutetaan. Yksi haastateltavista kertoi, että perhetyön kesto on yleensä pienten lasten kohdalla lyhyempi kuin vanhempien lasten kanssa. Tuloksia syntyy yleensä nopeammin, sillä mitä aikaisemmin perhetyö päästään aloittamaan, sitä paremmat edellytykset on saada aikaan nopeita tuloksia. Ihanne on yhden haastateltavan mukaan se, että perhetyö päästäisiin aloittamaan perheessä silloin, kun lapsi on pieni tai jopa silloin, kun lapsi ei ole vielä edes syntynyt.

Mitä varhaisemmassa vaiheessa, niin sitä pienemmillä panostuksilla päästään. --- Niin surulliselta kuin se kuulostaakin, niin niin se valitettavasti on, että on aika myöhästä 15-vuotiaan perheeseen mennä sanomaan, että näin teidän olisi pitänyt vetää rajoja silloin kaksivuotiaana. Haastateltava 3.

Pienten lasten perheissä suurin osa työskentelystä tapahtuu erään haastateltavamme mukaan vanhempien kautta. Vanhempia ikään kuin autetaan auttamaan omaa lastaan. Tällä tavalla tuetaan vanhempia, eikä välttämättä suoranaisesti oteta lasta asiakkuuteen mukaan. Pelkkä lasten kanssa työskentely ei riitä, vaan mukaan tarvitaan vanhempia. Vanhemmat vastaavat lapsen elinolosuhteista ja siitä, miten lapsen asiat pääsevät kehittymään suotuisaan suuntaan.

Perushoiva ja lapsen tarpeiden esille tuominen korostuvat usean haastateltavamme mielestä alle kouluikäisten lasten kanssa työskenneltäessä. Joskus vanhemmat eivät näe sitä, kuinka paljon huolenpitoa pieni lapsi todellisuudessa tarvitsee. Vanhemmat tulisi saada ymmärtämään, että heidän tehtävänä on lastensa perustarpeiden tyydyttäminen, johon sisältyy esimerkiksi säännöllinen ruokailu ja uni. Vanhemmilla on edessään paljon opettelua etenkin silloin, kun perheeseen syntyy esikoinen. Isommat lapset osaavat jo vaatia mitä tarvitsevat, mutta pienemmät lapset eivät osaa tuoda itseään kunnolla esille. Vanhempien täytyy opetella aistiin lapsen erilaisia tarpeita. Myös Karlig ym. (2008, 214) tuovat esiin, että erilaiset perustoiminnot, joihin kuuluvat muun muassa uni ja lepo, ravitsemus ja ruokailu, kuivaksi ja siistiksi oppiminen, pukeutuminen ja riisuutuminen sekä ulkoilu, täyttävät suuren osan pienen lapsen vuorokaudesta. Perustoiminnot rytmittävät lapsiperheen päivää, mutta ne ovat lapselle myös oppimista, uuden oivaltamista ja

erilaisissa taidoissa harjaantumista. Sinkkonen (2008, 25) toteaa, että pienten lasten perushoidossa näkyy usein suuriakin puutoksia. Ravinnonsaanti saattaa olla sattumanvaraista eikä esimerkiksi lapsen peseytymisestä huolehdita riittävän usein.

Totta kai pienenä lapsena luodaan turvallisuuden tunteet ja tota perustarpeisiin vastaamiset ja muut, että saadaan niille hyvät lähtökohdat ja opitaan perustaidot ja, ja näin. Ei voi kasvaa isoksi, jos ei pienenä oo hyviä rakennusaineita. Haastateltava 6.

Siinä joskus joutuu vähä ylhäältä päin määrittelemään niitä asioita, jos vanhemmat ei kerta kaikkiaan ne ei nää sitä, että lapsi tarvii enemmän kun viis tuntia unta yössä taikka tuota ruokaa enemmän ku kerran päivässä, niin silloin se tulee ylhäältä päin asiakkaalle, että kyllä se nyt tarvii. Haastateltava 4.

Kasvatuksella on monen haastateltavan mielestä suuri rooli pienten lasten perheiden kanssa tehtävässä perhetyössä. Kasvatus on vanhempien tehtävä, mutta monet vanhemmat tarvitsevat tukea kasvatukseen. Haastateltavamme totesivat, että vanhemmille annetaan vahvistusta käyttäen omia voimavarojaan. Myös Karlig ym. (2008, 33) toteavat, että lasten kasvattaminen on ensisijaisesti kotien tehtävä. Vanhemmilla on velvollisuus turvata lapsensa hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen huolenpito. Vanhemmilla on oikeus vaatia, että yhteiskunta tukee heidän kasvatustehtävänsä kunnioittaen vanhempien omia näkemyksiä. Vanhempien luottamusta omaan itseensä kasvattajana tulisi tukea, sillä jokainen vanhempi haluaa lopulta lapsensa parasta. Kasvattajana kehittyminen vaatii sitä, että lasta kasvattava pysähtyy miettimään omia arvojaan ja periaatteitaan, joiden mukaan haluaa lapsen kasvattaa.

Työntekijät tuovat erään haastateltavamme mukaan esiin erilaisia vaihtoehtoja kasvatustilanteisiin. Loppujen lopuksi vanhempi on kuitenkin se, joka päättää, miten haluaa lapsensa kasvattaa. Toisaalta yhdessä haastattelussa tuli ilmi myös se, että mikäli vanhemman ajatuksena on kasvattaa lastaan esimerkiksi fyysisesti kurottamalla, puuttuu jo lakikin asiaan. Vaikka vanhemmilla on lastensa kasvatustasuu, eivät he kuitenkaan voi toimia täysin oman mielensä mukaan.

Osa haastateltavista totesi, että pienten lasten kohdalla törmää usein erilaisiin pelkoihin ja nukahtamisvaikeuksiin. Myös pienten lasten käytöshäiriöt ja ylivilkkaus

tulivat haastatteluissa esiin. Lisäksi mainittiin uhmakkuus ja raivokohtaukset, sillä tällaiset vaikeudet koettiin yleisinä etenkin pienten lasten kohdalla. Einon (2001, 128-129) toteaa, että lapsi heittäytyy kunnan raivokohtauksen saatuaan lattialle pitkäkseen, potkii, huutaa ja vetää selkensä karrelle. Parkuvan lapsen vaatimukseen tulisi suhtautua kuitenkin välinpitämättömästi. Raivokohtauksen ollessa meillä vanhemmat eivät voi tehdä juuri mitään lapsen rauhoittamiseksi. Vanhemmat voivat ilmaista kuulleensa lapsen tunteen sekä varmistaa, että lapsi on turvassa ja jättää lapsen rauhoittumaan. Jos lapsen raivokohtaus on raju eikä hän selviydy siitä omin avuin, vanhemmat voivat ottaa lapsen syliinsä ja pitää kiinni, kunnes lapsi rauhoittuu.

Vaikka pienikin lapsi osaa jo ilmaista itseään, toivat monet haastatelluista esiin sen, että pienet lapset eivät pysty välttämättä kuitenkaan sanallisesti kertomaan asioita hyvin. Lapsella saattaa olla oikeasti kovakin hätä, joka ei kuitenkaan tule esiin. Eräs haastateltava totesikin, että lapsen näkökulman esiin nostaminen ja lapsen näkyväksi tuominen ovat tärkeitä perhetyön tehtäviä. Myös Einon (2001, 150-151) toteaa, että pieni lapsi tarvitsee apua omien tarpeidensa ja tunteidensa ilmaisemisessa. Lapselle tulisi antaa aikaa vastata. Pienen lapsen kanssa tulee olla kärsivällinen ja muistaa, että lapsen voi olla vaikea ilmaista itseään. Asiat tulee selittää pienelle lapselle yksinkertaisesti. Lasta voi myös auttaa tulkitsemalla ja laajentamalla lapsen sanoja.

Kun työskennellään lastensuojelussa, niin --- se saattaa olla perheellekin vähä semmonen asenne, että tässä nyt näytetään että tässä pärjätään ja kaikki on hyvin, ei välttämättä kaikki ei tuu esille niinku tarjottimella ne asiat, et siellä pitää olla tosi herkkänä kun on pienistä lapsista kyse. Niin pieni lapsi ei osaa kertoa et onks hänellä hätä vai ei, sanallisesti. Haastateltava 4.

Työntekijältä vaaditaan herkkyyttä havainnoida perheiden tilanteita ja tulkita lapsen käyttäytymistä. Työntekijä saattaa nähdä esimerkiksi lapsen käytökseen liittyviä tekijöitä erilalla kuin vanhemmat. Vanhemmat saattavat erään vastaajan mukaan esimerkiksi ajatella, että lapsen häiriökäytös johtuu ilkeydestä, mutta työntekijä voi havaita, että häiriökäyttäytyminen on todellisuudessa viesti jostain muusta.

9.2 Lapsen kehityksen tukeminen perhetyössä

Haastateltavamme totesivat, että jokainen lapsi on yksilöllinen ja kehittyy omaa tahtiaan. Ei siis voida sanoa mitään tiettyä yleispätevää kehitysvaihetta, jolloin tuen tarve olisi erityisen suuri. Lapset kasvavat ja kehittyvät kuitenkin koko ajan. He siirtyvät vaiheesta toiseen ja tarvitsevat joka vaiheessa tukea vanhemmilta ja muilta aikuisilta. Heinämäki (2006, 10-11) painottaa, että lapsen tuen tarpeiden arvioiminen edellyttää lapsen kehityksen tuntemista. Huolta herättävissä tilanteissa on osattava erottaa, mitkä tilanteet edellyttävät puuttumista ja mitkä tilanteet taas ovat lapsen kehitykseen luonnostaan liittyviä pulmia. Lapsen tukemisessa puuttumisen ja tuen tarpeen oikea ajoittaminen on tärkeää. Kaikista tärkeintä on kuitenkin puuttumisen ja tuen muoto. Puuttuminen ja lapsen tukeminen tulee toteuttaa aina lasta ja perhettä kunnioittaen.

Eräs haastateltava totesi, että tukea tarvitaan erityisesti silloin, jos jokin kehitysvaihe ei ole mennyt lapsella suotuisasti tai jos lapsi ei ole pystynyt vastaamaan tietyn kehitystason haasteisiin. Tällaisia viivästymisiä saattaa tulla missä kehitysvaiheessa tahansa. Kronqvistin ja Pulkkisen (2007, 53-56) mukaan psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen liittyy paljon erilaisia odotuksia ja tavoitteita. Kehitystehtävän määritelmään sisältyy ajatus, jossa kehitys on moninainen ja vuorovaikutteinen prosessi. Elämänkaaren eri vaiheisiin kuuluu tietyssä ajallisessa järjestyksessä ilmaantuvia kehitystehtäviä, joiden on kuitenkin nähty muuttuvan yksilöllisemmiksi. Kehitykselle asetetut odotukset ja tavoitteet voivat olla monenlaisia, ja ne voivat ilmaantua jokaiselle yksilölle eri aikaan. Mikäli lapsen kehitys poikkeaa merkittävästi tavanomaisesta kehityksestä, voidaan puhua kehityshäiriöistä tai viivästymisistä. Kehityshäiriöiden syyt voivat olla synnynnäisiä, perimään ja raskausaikaan liittyviä, synnytyksessä aiheutuneita tai synnytyksen jälkeisiin tekijöihin, kuten kasvuympäristöön liittyviä. Kehityshäiriöt havaitaan usein silloin, jos jokin uusi ja odotettavissa oleva taito ei ilmaannu lapselle ajallaan. Mitä aikaisemmassa vaiheessa kehityshäiriö ilmenee, sitä vaikeammasta ja laajasta häiriöstä on useimmiten kyse. Lapsen kehitystä seurataan erityisen tarkasti kahden ensimmäisen ikävuoden aikana, sillä varhainen havaitseminen edesauttaa kuntoutumista.

Käsitteitä herkkyykskausi ja kriittinen kausi voidaan käyttää kuvaamaan ajanjaksoja, joiden aikana perimän ja ympäristön yhteisvaikutus lapsen kehitykseen on merkittävän suuri. Herkkyykskausi viittaa ajanjaksoon, jonka aikana kehittyvä yksilö on erityisen herkistynyt erilaisille ympäristön vaikutuksille. Herkkyykskausi ilmenee usein siten, että lapsi alkaa määrätietoisesti opetella jotain uutta taitoa. Kriittinen kausi taas viittaa ajanjaksoon, jonka aikana tietyt ympäristön tarjoamat virikkeet ovat kehittymisen kannalta välttämättömiä. Useimmiten kriittiset kaudet liittyvät puhumaan oppimiseen ja perusturvallisuuden tunteen muodostumiseen. Mikäli virikkeet jäävät saamatta ja kriittinen ajanjakso menee lapselta ohi, saattaa jokin uusi taito jäädä saavuttamatta. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 50-51.)

Kalland (2007, 349) toteaa, että jokainen lapsi on yksilö ja reagoi omalla tavallaan elinympäristössään esiintyviin tekijöihin. Usein pohditaan, miten joku lapsi on selviytynyt hyvin, vaikka hänen kasvuympäristössään on ollut useita riskitekijöitä ja toisaalta ihmetellään, kuinka hyvässä perheessä kasvanut lapsi oireilee vakavasti. Lapsi voi olla erityisen haavoittuva tietyissä kehitysvaiheissa, jolloin yksittäinenkin kokemus voi koitua kehityksellisesti suureksi haasteeksi tai jopa vahingoittaa lasta pysyvästi. Lapsen turvallisen kehityksen kannalta ensiarvoisen tärkeää on, että lapsella olisi pysyviä ihmissuhteita ja vastavuoroisuuteen perustuvia hoivakokemuksia.

Haastavana kehitysvaiheena haastateltavamme mainitsivat usein vauvavaiheen, eli sen, kun vauva on syntynyt ja tullut kotiin. Etenkin silloin, jos kyseessä on nuori äiti, jolla ei ole kokemusta vauvan hoidosta, saattaa hän tarvita tukea arjessa selviytymiseen. Haasteita riittää arjessa jo vauvan syömisestä ja nukkumisesta lähtien. Vanhemmat pohtivat, onko mikäkin asia normaalia ja miten missäkin tilanteessa tulisi toimia. Vaikka vauvavaiheesta selvittäisiin hyvin, saattaa ongelmia tulla eteen siinä vaiheessa, kun lapsi alkaa liikkua. Vanhemmat eivät välttämättä osaa huomioida lapsen turvallisuutta silloin, kun lapsi lähtee ryömimään, konttaamaan tai kävelemään.

Sittenhän kun se vauva tulee sinne kotiin, kun siinä on niin isot tunteet koko perheellä. Varsinkin jos se on vielä ensimmäinen joka sinne tulee. Jos siinä on jotaki ongelmaa, oli se syy sitten mikä tahansa ---. Kun niin kutsutuilla ihan tavallisillakin äidillä ja isällä on isot tunteet, niin saatika sitten, kun siinä on jo-

tain mikä ei meekään sillä lailla ku vanhemmat on omassa päässään etukäteen kuvitelleet. Haastateltava 3.

Uhmaikä on kehitysvaihe, jonka lähes kaikki haastateltavista mainitsivat. Uhmaikässä lapselle alkaa muodostua oma persoona ja voimakas tahto. Monet vanhemmat saattavat olla lastensa edessä neuvottomia. He eivät välttämättä enää pärjää lapsensa kanssa ja kaikki vanhat rytmit ovat sekaisin. Vanhemmat tarvitsevat erityisesti tukea, opastusta ja kannustusta siihen, miten uhmakkaan lapsen kanssa toimitaan, jotta tilanne ei pääse riistäytymään käsistä. On tärkeää, että rajat asetetaan ja pidetään jo varhain, sillä vaikutukset saattavat näkyä myöhemmin negatiivisesti. Osa haastateltavista totesi, että esimerkiksi vuorovaikutuksen pulmat eivät välttämättä tule esiin vielä vauvaiässä, vaan yleensä juuri silloin, kun lapsi tulee toiselle ikävuodelle ja oppii liikkumaan ja toimimaan oma-aloitteisesti sekä tuomaan omaa tahtoaan esiin.

Että pystyttäis niinku pitämään alkuvaiheessa asiat perheessä sillä tavalla kunnossa, niin niin ei niin suuria ongelmia siellä murrosiässä sitten. Että jos lapsi ottaa vallan alle kouluikäsenä lapsen vanhemmista, niin mitä se on sitten murrosiässä. Haastateltava 5.

Heinämäen (2006, 13) mukaan lapsen kasvussa ja kehityksessä monipuolisen tuen tarpeen vaiheita ovat esimerkiksi itsenäistyminen, sosiaalisten taitojen kehittyminen ja kouluvalmiuden saavuttaminen. Myös perheen muutosvaiheet, muutot tai vaikeat kokemukset voivat johtaa tuen tarpeeseen. Erilaiset muutosvaiheet tulivat esille myös monissa haastatteluissa. Esimerkiksi hoitoon meneminen, hoidon loppuminen, esikoulun aloittaminen, koulun alkaminen ja muut sosiaaliset tapahtumat ovat haastavia tilanteita monille lapsille ja koko perheelle. Pienten lasten kohdalla heidän riippuvuutensa vanhempiin saattaa erään haastatellun mukaan olla niin voimakas ja tiivis, että esimerkiksi hoitoon lähteminen tuottaa suuria vaikeuksia. Lapsi ei pysty irtaantumaan äidistä tai isästä, vaan itkee vahvasti ja voi jopa fyysisesti reagoida pahaan oloon.

10 PERHETYÖN MENETELMÄT PIKKULAPSIPERHEISSÄ

Perhetyön menetelmät ovat moninaiset. Menetelmän valintaan vaikuttavat sekä perheen ongelmat että perheen lasten ikä ja kehitystaso. Etenkin pienten lasten perheissä konkreettinen arjen tukeminen on yleensä tarpeellista. Käsittelemme tässä luvussa pikkulapsiperheissä käytettäviä perhetyön menetelmiä.

Uusimäen (2005, 74) mukaan perhetyö on kohtaamista, rinnalla kulkemista, turvan antamista, kuuntelemista, keskustelemista ja ongelmien selvittämistä. Konkreettisten arkipäivän elämään liittyvien tehtävien lisäksi perhetyö on myös sosiaalista vuorovaikutusta. Työmenetelminä kuunteleminen ja asioista keskusteleminen vaativat työntekijältä aikaa ja osaamista. Keskustelu ei kuitenkaan aina riitä, vaan tarvitaan myös konkreettista auttamista ja ohjaamista. Perhetyö voikin käytännössä olla esimerkiksi arkiaskareissa auttamista, rajojen asettamista, kasvatuksesta keskustelemista, kasvatukseen vaikuttamista, neuvomista ja ohjaamista.

Kaikkien eri tahojen perhetyössä pitäisi pyrkiä tekemään samaa tavoitteellista työtä, mutta työmenetelmät vaihtelevat taustaorganisaation, työntekijän ja työn kohteen mukaan. Perhetyössä tarvitaan monia erilaisia välineitä ja menetelmiä, jotka pääosin perustuvat henkilökohtaisiin keskusteluihin. (Uusimäki 2005, 74.) Jokaiselle perheelle valitaan heidän tilanteeseensa parhaiten soveltuvia työmenetelmiä. Menetelmien valintaan vaikuttaa vahvasti myös se, onko perheessä pieniä lapsia. Pienten lasten perheiden kanssa käytettäviä työvälineitä ovat muun muassa vauvaperheen tikkataulu, vanhemmuuden ja parisuhteen roolikartat, verkostokartta ja jatkolauselomakkeet. (Huisko & Kemppainen 2007, 492.)

Verkostokartan avulla selvitetään perheen lähipiiriä ja mahdollista tarvetta vahvistaa perheen omia verkostoja. Perheiden kanssa työskenneltäessä verkostokartan avulla saattaa avautua monenlaisia uusia asioita. Sosiaalisen verkoston merkitys on pienten lasten vanhemmille suuri, sillä verkostot tarjoavat tärkeää tukea ja apua arjessa jaksamiseen. (Huisko & Kemppainen 2007, 492.) Myös vanhemmuuden ja parisuhteen roolikartat ovat tarkastelun ja arvioinnin apuvälineitä. Roolikarttojen

tavoitteena on hahmottaa mahdollisimman selkeästi ja luontevasti sitä, minkälaisia rooleja vanhemmuus ja parisuhde vaativat. Roolikartan avulla vanhemman on helppo havaita itsestään ja toiminnastaan niin muutostarpeita kuin myös vahvuuksia. Vanhemmuuden eri roolien merkitys vaihtelee hieman lapsen kehityksen eri vaiheissa. Pienten lasten vanhemmilla tulisi korostua huoltajan ja rakkauden antajan tärkeä rooli. (Ylitalo 2007, 449-452.)

Kuuntelu ja keskustelu ovat lähes kaikkien haastateltaviemme mielestä tärkeimpiä perhetyön menetelmiä. Keskustelujen avulla vanhempia ohjataan ja neuvotaan esimerkiksi arjen sujumisessa tai lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. Perhetyö perustuu puheeksi ottamiseen sekä asioiden puhumiseen avoimesti ja luottamuksellisesti. Haastateltaviemme mukaan vanhempien kanssa voidaan keskustelujen tukena käyttää esimerkiksi verkostokarttaa, erilaisia roolikarttoja sekä haastattelulomakkeita. Myös ajankäyttöympyrän käyttö mainittiin, sillä ympyrän avulla voidaan helposti tarkastella perheen vuorokausirytmää. Haastateltavat toivat esiin, että heidän kokemustensa mukaan melko pienillekin lapsille voi jo esittää kysymyksiä ja lapset pystyvät ilmaisemaan itseään monin eri tavoin.

Arjessa mukana oleminen tuli esiin jokaisessa haastattelussa. Työssä käytettävien menetelmien ei aina tarvitse olla hienoja ja suunniteltuja vaan tekeminen voi olla konkreettista arjessa toimimista. Usein arjen sujuminen on juuri se asia, johon perheet tarvitsevat perhetyöntekijän apua ja tukea. Arjen myötä myös yhdessä tekeminen nousi haastateltavien mielestä tärkeäksi perhetyön menetelmäksi. Työntekijöiden periaatteena on, että he eivät tee asioita vanhempien puolesta vaan ottavat vanhemmat työhönsä mukaan. Usein työntekijät toimivat mallina sekä vanhemmille että lapsille.

Mut sit lapsethan on mukana ihan siinä kodin arjessa, näis kodin töissä. Ne tulee siihen mukaan ja tekee niitä. Että ei se oo välttämättä oo sillee, että --- nyt tulee perhetyöntekijä pitämään huvihetken sinne perheeseen. Että ei, ei se sitä oo. Vaan sun pitää saada se työ sovitettua sinne perheen arkeen.
Haastateltava 3.

Monille vanhemmille täytyy haastateltaviemme mielestä konkreettisesti näyttää mallia ja tehdä asioita yhdessä vanhemman kanssa. Vanhempia sekä ohjataan

että neuvotaan keskustelujen avulla, mutta pelkästään tämä ei aina riitä. Jos ongelmana on esimerkiksi lapsen käyttäytyminen kodin ulkopuolella, ei asiaa voida harjoitella muuten kuin menemällä yhdessä perheen kanssa haasteita tuottavaan tilanteeseen. Muutenkin monet haastateltavat totesivat, että perhettä on välillä hyvä viedä kodin ulkopuoliseen toimintaan ja näin ehkäistä perheiden jääminen ainoistaan kotiin. Esimerkkeinä kodin ulkopuolisista toiminnoista voivat olla kerho, satutuokio, kirjasto tai lähes mikä tahansa tietylle perheelle sopiva kohde. Tavoitteena on, että perhetyöntekijä tekee perheen kanssa tutustumiskäyntejä, mutta käyntien jatkaminen jää kuitenkin tavallaan perheen omalle vastuulle.

Tai lapsen kanssa ulosmeno vaikeaa, niin yhdessä sinne sitten mennään ja sit harjotellaan sitä ulos menemistä ja sisään tulemistä. Et et, se on aika tärkeä se menetelmä myös tää yhdessä tekeminen, oli se ongelma mikä tahansa. Haastateltava 9.

Lapsen omia leluja ja välineitä voidaan haastateltaviemme mukaan käyttää silloin, kun perhetyö toteutuu lapsen omassa ympäristössä. Monissa haastatteluissa korostettiin leikin merkitystä. Myös Vilénin ym. (2006, 475) mukaan lapsen on luontevaa käsitellä tunteitaan leikin avulla. Lapsen on luontevampaa käydä kohtaamiansa ikäviä asioita läpi leikin avulla kuin puhua niistä. Pienellä lapsella ei välttämättä edes ole sanoja kaikille tunteilleen tai kohtaamilleen asioille. Haastateltaviemme mukaan leikin kautta voidaan monipuolisesti havainnoida lasta. Leikit ja pelit ovat tehokas tapa opetella etenkin vuorovaikutusta, omaa vuoroa ja pettymyksen sietoa. Lähes kaikki haastateltavat toivat esiin myös piirtämisen. Piirtämisen avulla pieni lapsi voi puhumista helpommin tuoda esiin omia tunteitaan ja ajatuksiaan. Eräs haastateltavamme oli esimerkiksi käyttänyt piirtämistä apuna käsitellessään pienen lapsen kanssa lapsen kokemaa ikävää äitiä kohtaan.

--- Pitää tietenkin ottaa huomioon että lapset ei välttämättä aina jaksaa niin pitkään mitä aikuiset esimerkiksi puhua, tai pelkästään puhua et sitte monesti siihen tulee se toiminnallisuus mukaan, et sitte piirretään, tehdään muovailusavesta, tai tehdään patsaita tai rakennellaan jotain tai katotaan kortteja tai mitä se nyt millonkaki on niin, niin hyvin monesti sitte on hyvä ottaa siihen mukaan välineitä ja näin jotain toiminnallista. Kaikki semmonen niinku millä lapsi pystyy ite ilmaseen ittesä. Haastateltava 10.

Erilaiset kortit mainittiin jokaisessa haastattelussa. Korttien avulla pienten lasten voidaan kanssa keskustella esimerkiksi tunnetiloista. Yleisimpänä mainittiin nallekortit, mutta muun muassa myös elämän tärkeät asiat -kortit, väittämäkortit ja pantomiimikortit tuotiin esille. Myös tavalliset postikortit voivat olla tehokkaita työvälineitä. Kaikki haastateltavat eivät kuitenkaan kokeneet tällaisia kortteja omakseen, eivätkä olleet tulleet sinuiksi niiden kanssa. Vaikka korteista kerrottiin, eivät kaikki haastateltavamme niitä kuitenkaan välttämättä usein käytettäneet. Yleisesti ottaen kortit mainittiin kuitenkin tehokkaiksi välineiksi lasten lähestymiseen. Mielikuvituksen käyttö on sallittua, joten lähes minkälaisia kortteja tahansa voidaan käyttää tukena lasten kanssa keskusteltaessa.

Mä sanon tyyppiesimerkki. Mä oon aatellu semmosen 5-vuotiaan pojan kans ottaa nallekorteilla. --- Niin eihän sitä kiinnostanu ptkääkään nää nallekortit. Eli sillan me jätettiin nallekortit pian sivuun ja löydettiin Pokemon-kortit. Hän innostui niistä paljon enemmän ja teki niillä sen saman. Haastateltava 3.

Ei ole olemassa mitään tiettyä peruskaavaa jonka mukaan toimitaan, vaan jokaisen perheen kohdalla tapauskohtaisesti valitaan käytettävä menetelmä ja mahdolliset välineet. Käytettävää menetelmää on usein vaikea valita etukäteen. Menetelmän valintaan vaikuttavat esimerkiksi perheen tilanne sekä lasten ikä ja persoonallisuus. Käytettävän menetelmän tulisi olla myös lapsen kiinnostuksen kohteiden mukainen. Monet haastateltavat totesivat, että mitä pienempi lapsi on kyseessä, sitä vähäisempää ja haastavampaa suoranaisesti lapseen kohdistuvien menetelmien käyttäminen on. Työntekijän tulee olla ikään kuin tuntosarvet pystyssä ja havainnoida, mikä olisi oikea tapa toimia. Paikan, ajan ja välineiden täytyy olla oikeat ja toimivat. Toinen menetelmä sopii toisille perheille, toinen taas toisille. Työntekijät eivät voi valita etukäteen menetelmää, sillä kyseinen menetelmä ei välttämättä laisinkaan sovellu tietyn perheen tilanteeseen.

Mutta paljo meidän työ on sitä arkeen menemistä, että ei me joka kerta oteta jotain tiettyä välinettä mukaan. Se ei oo itse tarkotus, vaan me mennään sinne arjen keskelle. Minkään välineen käyttö ei oo se, että jos me, että me päätetään nyt, että me käytetään kaikkien perheitte kanssa jotain tiettyä välinettä, niin ei se niin mene. Haastateltava 4.

Mutta se voi olla äkkiä siellä paikan päällä niin se tilanne niin toinen et sä joudut ottaan vaikka sä oot lähteny jollakin menetelmillä menemähän, niin muuttuu suunnitelma jo. Haastateltava 7.

Haastatteluista ilmeni, että pääosin käytetyt työmenetelmät olivat kaikilla vastaajilla samansuuntaisia. Perusmenetelmänä nähtiin ohjaaminen ja tukeminen. Työntekijöiden nimike ja tehtäväkuva vaikuttivat kuitenkin jonkin verran vastauksiin. Erot näkyivät etenkin siinä, että osalla työntekijöistä konkreettinen arjessa auttaminen tuli enemmän esiin. Jotkut haastateltavistamme mainitsivat, että heidän työnsä on käytännönläheistä ja arkista tekemistä, eivätkä he näin ollen välttämättä käytä työmenetelmänä esimerkiksi erilaisia kortteja. Osa haastateltavista taas kertoi, että heidän työhönsä ei kuulu konkreettinen arjessa avustaminen ja opastaminen kuten siivoaminen ja ruoanlaittaminen. Toiminta tapahtuu sen sijaan enemmänkin niin, että työntekijät keskustelun avulla neuvovat ja tukevat perheitä erilaisissa avuntarpeissa. Keskustelun merkitys korostui täten osalla haastatelluista.

11 PERHETYÖN TULEVAISUUS

Perhetyö on aikaisemmin mielletty enemmän alempiin sosiaalisiin ryhmiin kohdistuvaksi työksi. Sen sijaan nykyään kaikilla perheillä halutaan olevan tasavertainen oikeus ja mahdollisuus saada perhetyötä. Perhetyöstä apua pyytävä perhe ei ole sen huonompi kuin ilman apua toimeen tuleva. Perhetyön saaminen ja pyytäminen eivät saa olla hävettäviä. Ne eivät myöskään saa olla perhettä millään tavoin leimaavia toimenpiteitä. (Uusimäki 2005, 39.) Tässä luvussa käsittelemme perhetyön tulevaisuutta perhetyön kehittämisen ja perheiden ongelmien muuttumisen kautta.

11.1 Perhetyön kehittäminen

Lähes kaikki haastateltavat toivoivat, että heidän omassa kunnassaan panostettaisiin tulevaisuudessa enemmän ennaltaehkäisevään perhetyöhön. Tällöin olisi mahdollista, että perheen kanssa pystyttäisiin työskentelemään jo ennen kuin suuria ongelmia muodostuu. Ennaltaehkäisevään perhetyöhön panostaminen vaatii kuitenkin usean haastateltavan mielestä sitä, että perhetyön resursseja tulisi lisätä. Taloudellinen tilanne ja työntekijöiden aikapula vaikuttavat kuitenkin siihen, että resursseja ei ainakaan tällä hetkellä välttämättä ole tarpeeksi.

Ja on se, että sillä lailla se olis mielekästäkin että olis myös näitä ennaltaehkäiseviä ku niis ne ongelmat on vielä.. Tai en tiedä onko vielä edes ongelmia. Mut on kiva tehdä työtä välillä vähän semmosessa kevyemmässä perheessä kuin sitten nämä mitkä on jo lastensuojelun asiakkaita. Haastateltava 8.

Mutta niin itsestään selvyyttä kuin se on ja kaikki puhuu että ennaltaehkäisevää työtä pitäis tehdä, niin... Sitte jos kuvitellaan että jos sulla on pieni tulipalo ja iso tulipalo, niin sun on pakko mennä se isompi tulipalo sammuttamaan. Haastateltava 3.

Osa haastateltavista totesi, että perhetyö voisi tulevaisuudessa olla moniammatillista ja yli sektoreiden menevää yhteistyötä. Vaikka yhteistyötä jo nytkin tehtäisiin eri tahojen kanssa, toivoi osa haastateltavista erityistä tiimiä toteuttamaan monipuolista perhetyötä. Ihanne olisi, että perheen kaikki ongelmat pystyttäisiin hoita-

maan saman katon alla, oli sitten kyse parisuhteesta, lasten ongelmista tai vanhemmuudesta. Heimonkin (2008, 64) mukaan lasten tarpeisiin vastaaminen edellyttää monialaista sekä yli erilaisten ammatillisten ja hallinnollisten rajojen menevää ja toimivaa työkäytäntöä.

Haastateltavistamme osa toivoi myös lisää erilaisia perhetyön muotoja. Erityisesti ryhmiä ja leirejä toivottiin. Erään haastateltavamme mukaan lapsiperheille ja lapsille voisi järjestää erilaisia ryhmiä. Lisäksi vanhemmuuden tukemiseksi ajateltiin ryhmiä, joissa voisi keskustella esimerkiksi nykypäivän haasteista. Ryhmissä voisi samalla välittää vanhemmille viestiä siitä, että jokaisella on omat vahvuutensa. Ryhmät nähtiinkin joidenkin haastateltavien mielestä hyvänä vertaistukitoimintana, samoin leirit. Eräs haastateltavamme mainitsi, että leirejä voisi toteuttaa esimerkiksi yhdessä seurakunnan kanssa. Leirien huonona puolena nähtiin kuitenkin se, että ne olisivat viikonloppuisin ja sillä tavoin taas pois omasta arkityöstä.

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että perhetyöhön pitäisi saada myös miestyöntekijä. Isät eivät erään haastateltavamme mukaan kovin helposti uskalla tulla mukaan perhetyön prosessiin, vaan he jättäytyvät siitä helposti pois. Isät pitäisi kuitenkin pystyä ottamaan enemmän huomioon työskentelyssä. Tämän vuoksi miestyöntekijää kaivattiin, sillä tämän uskottiin saavan paremmin isät mukaan työskentelyyn. Myös Uusimäki (2005, 39) toteaa, että isät ovat harvoin läsnä perhetyön tilanteissa, kun kotona käy perhetyöntekijä tai kun perheestä osallistutaan ryhmämuotoisiin toimintoihin. Usein ryhmätoiminnot kohdistuvat äiteihin, sillä erityisesti äitien kautta uskotaan voivan vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin.

11.2 Perheiden ongelmien muuttuminen

Yksi haastateltavista totesi, että perheiden ongelmat tuntuvat menevän koko ajan huonompaan suuntaan. Asiakasmäärän uskotaan kasvavan, vaikka toisaalta taas joissain kunnissa lasten määrä vuosi vuodelta vähenee. Laman tulo vaikuttaa varmasti asiakasmäärään, sillä laman vaikutukset näkyvät taloudellisina ongelmina ja tämän myötä myös muut ongelmat saattavat kasaantua. Monet perheet elä-

vät erään haastateltavan mukaan ikään kuin ”heti kaikki tässä nyt”-periaatteella. Tietynlainen hetkestä nauttiminen jää kiireiden varjoon. Lapset kasvavat hyvin nopeasti, joten vanhempien tulisi pysähtyä nauttimaan siitä lyhyestä ajasta, kun lapset ovat pieniä. Osa haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että perheiden ongelmat ovat pitkällä aikavälillä katsottuna samanlaisia. Jotkut ongelmat ovat tiettyinä aikakausina enemmän esillä kuin toiset. Yksi haastateltavista totesi, että yleisesti ottaen perheiden ongelmat liittyvät lapsen kehitysvaiheisiin ja perheen tehtäviin. Näillä tarkoitetaan esimerkiksi erilaisia siirtymäkohtia, jolloin siirrytään kehitysvaiheesta toiseen. Siirtymät saattavat aiheuttaa kriisejä ja erilaisia vaikeuksia.

Lähes kaikki haastateltavat kertoivat, että perheiden psyykkiset ongelmat ovat jo nykyäänkin yleisiä, mutta tulevat varmasti tulevaisuudessa vielä lisääntymään. Myös kaikenlaiset riippuvuudet, kuten päihteet ja alkoholi saattavat tulevaisuudessa olla yhä useamman perheen ongelmana. Tällä hetkellä huumausaineiden käyttöä ei vielä juurikaan näy, mutta myös tämä tulee luultavasti tulevaisuudessa muuttumaan.

Perheiden tukiverkostot ovat usein vähäiset. Osa haastateltavista totesi, että tukiverkostot saattavat tulevaisuudessa vähentyä entisestään. Ihmiset kulkevat ja muuttavat kaupungeista toiseen, joten heille ei välttämättä muodostu millekään paikkakunnalle tiivistä verkostoa. Eräs haastateltavamme totesi, että on surullista, kun joillakin perheillä ei ole ketään ihmisiä, jotka he voisivat mainita tukiverkkoonsa kuuluviksi. Toisaalta taas viranomaisten muodostama tukiverkosto saattaa olla hyvinkin suuri.

Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat eräiden haastateltavien mielestä siihen, että vanhempien vaatimukset itseään kohtaan ovat koko ajan korkeammat. Etenkin äidit vaativat itseltään lasten kasvattamisen suhteen liikoja. Suuntaus näyttäisi olevan, että vaatimukset vain kasvavat vuosi vuodelta. Eräs haastateltava myös totesi, että monien ihmisten tulisi oppia siihen, että elämä ei aina kulje tietyn mallin mukaan. Opettelua tulee siinä, että asioihin pitäisi pystyä suhtautumaan siten, että kaikki eteen tulevat asiat eivät ole huonoja vaan ne kuuluvat luonnollisesti elämään. Myös kiire on nykyajan ihmisten suuri ongelma. Kuten eräs haastateltava

totesi, ei valmiissa maailmassa pitäisi olla mitään kiirettä, vaan ihmisten tulisi välillä hiljentää ja pysähtyä.

Siis lastenkasvatuksesta vanhempien vaatimukset on lisääntynyt että ne tota, varsinkin mitä äidit vaatii itseltään niin se on tosi korkeella se rima. Eikä varmaan tota viiden eikä kymmenen vuoden päästä äidit pääse yhtään eikä isätkään helpommalla. Haastateltava 6.

Tietokone ja kännykkä tulivat muutamassa haastattelussa esiin tulevaisuuden ongelmana. Osa haastateltavista totesi, että tietokone tulee tulevaisuudessa vieämään suuren osan vanhempien arjesta. Valitettavasti tietokoneen parissa vietetty aika vie aina aikaa pois lapselta. Tietokoneiden yleistymisen vaikuttaa myös siihen, että lapsiperheiden sosiaalisuus saattaa vähentyä.

Mä pelkään sitä, että netin vaikutus on niin suuri, että silloin kun.. Ne jotka on 5-10 vuoden päästä vanhempina, niin netti tulee vieämään ison osan arjesta. Netti, kännykkä. Ne vie aikaa lapselta. Netti musta on pahin. Sitä mä itse asiassa pelkään hirveesti. Haastateltava 5.

Perheiden rakenteissa ei toistaiseksi ole näkynyt suuria muutoksia. Alusta asti asiakkaina on ollut sekä kahden vanhemman perheitä että yksinhuoltajaperheitä. Osa haastateltavista kuitenkin totesi, että tulevaisuudessa erilaiset perhemuodot saattavat kuitenkin lisääntyä. Eräs haastateltavista uskoi, että perherakenteiden erot korostuvat yleensä vasta kouluikäisten lasten kohdalla, jolloin näkyy enemmän uusperheitä. Myös sateenkaariperheet saattavat olla tulevaisuudessa yleisempi perhemuoto, mutta ainakaan vielä toistaiseksi tällaisia perheitä ei asiakkaina ole ollut. Yksi haastateltavista toi esiin sen, että perhemuotojen moninaisuus ei välttämättä näy maaseudulla samalla lailla kuin kaupungeissa.

12 JOHTOPÄÄTÖKSET

Perhetyö näyttäytyi tutkimissamme kunnissa organisaatiotasolla keskenään erilaisena. Organisaatorakenne vaikutti omalta osaltaan siihen, miten ja minkälaisilla nimikkeillä perhetyötä toteutettiin. Jokaisessa kunnassa perhetyötä toteutettiin sekä kunnan sosiaalitoimen että JIK ky:n terveystoimen alaisena. Haastateltavistamme osa totesi, että heidän nimikkeensä ei välttämättä kuvaa parhaalla mahdollisella tavalla heidän tekemäänsä työtä. Mikäli nimike ei vastaa täysin työntekijän toimenkuvaa, saattaa se sekoittaa asiakkaita ja yhteistyökumppaneita. Asiakkailla ja yhteistyökumppaneilla saattaa olla vääränlaisia odotuksia työntekijän nimikkeen perusteella. Huomasimme haastatteluissa, että samalla nimikkeellä työskentelevät saattoivat tehdä todellisuudessa keskenään hyvinkin erilaista työtä. Eroja oli esimerkiksi siinä, kuinka paljon työntekijä teki perheessä konkreettista käytännön työtä. Osa ei tehnyt tällaista työtä lainkaan, vaan heidän tehtäviinsä kuuluivat neuvominen ja perheen tukeminen. Myös Uusimäki (2005, 74) toteaa, että vaikka kaikella perhetyöllä pyritään tekemään samankaltaista tavoitteellista työtä, vaihtelevat työmenetelmät taustaorganisaation, työntekijän ja työn kohteen mukaan.

Toisaalta kuntien tavassa toteuttaa perhetyötä oli myös paljon yhtäläisyyksiä. Käytetyt työmenetelmät olivat haastateltaviemme mukaan samansuuntaisia, mutta työntekijöiden tehtäväkuva ja nimike vaikuttivat kuitenkin siihen, minkälaisia menetelmiä he käyttivät. Perhetyössä voidaan käyttää erilaisia menetelmiä, joiden valintaan vaikuttaa erityisesti lapsen ikä ja kehitystaso. Näin ollen jokaisen perheen tilanne on otettava yksilöllisesti huomioon. Ei ole olemassa mitään yhtä oikeaa menetelmää, jota voisi käyttää jokaisen perheen kanssa. Kuitenkin keskustelu ja kuuntelu nähtiin haastateltaviemme mukaan tärkeimpinä perhetyön menetelminä.

Suurin osa haastateltavistamme teki lastensuojelun perhetyötä, jossa perheiden asiakkuus määrittyi lastensuojeluilmoituksen kautta ja sosiaalityöntekijän päätöksellä. Pieni osa haastateltavistamme työskenteli ennaltaehkäisevässä perhetyössä. Jotkut sen sijaan tekivät sekä lastensuojelun että ennaltaehkäisevää perhetyö-

tä. Ennaltaehkäisevän perhetyön yhtenä selkeänä erona lastensuojelun perhetyöhön on, että perheet voivat myös itse hakeutua asiakkaiksi ilman, että he ovat lastensuojelun asiakkaina. Osa haastateltavista työskenteli perheneuvoloissa ja teki terapeutista perhetyötä. Myös perheneuvoloihin asiakkaat pystyvät hakeutumaan itse, mutta perheneuvoloiden perhetyö ei ole pelkästään ennaltaehkäisevää perhetyötä, vaan enemmän korjaavaa terapiatyötä.

Perhetyötä tekevien määrä vaihteli jokaisessa kunnassa. Yhteistä oli kuitenkin se, että lähes kaikki haastateltavamme kokivat organisaationsa resurssit riittämättömiksi. Useissa haastatteluissa selvisi, että perhetyöhön tarvittaisiin lisää työntekijöitä, sillä perhetyöllä on kunnissa paljon kysyntää. Kysyntä johtuu esimerkiksi siitä, että nykyään perheet uskaltavat hakea apua ongelmiinsa perhetyöstä. Mikäli apua ei osata hakea tarpeeksi ajoissa, voivat perheiden ongelmat syventyä, jolloin tarvitaan jo korjaavaa lastensuojelun perhetyötä. Toisaalta haastateltavamme mainitsivat myös tilanteita, joissa perheet olivat ottaneet yhteyttä ja pyytäneet perhetyötä, mutta heitä ei välttämättä voitu auttaa, mikäli kunnalla ei ollut tarjota ennaltaehkäisevää perhetyötä, eikä perheen tilanne vaatinut lastensuojelun perhetyötä. Tästä syystä haastateltavamme toivoivat lisää resursseja erityisesti ennaltaehkäisevään perhetyöhön. Myös Vilénin ym. (2006, 563) mukaan ennaltaehkäisevä perhetyö nähdään tärkeänä. Ennaltaehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Myös vanhemmuutta tuetaan. Tavoitteena on mahdollisimman varhain havaita lasten huolenpitoon ja kasvatukseen liittyvät ongelmatilanteet sekä tarjota jo peruspalveluissa perheille varhaista tukea niistä selviytymiseksi.

Tutkimuksemme tarkoituksena oli myös selvittää, minkälaisia erityispiirteitä on alle kouluikäisten lasten parissa tehtävällä perhetyöllä. Haastatteluista ilmeni paljon yhtäläisyyksiä, sillä kaikki vastaajat näkivät erityispiirteet samankaltaisina. Osa haastateltavista totesi, että yhteiskunnan asettamat vaatimukset saattavat tuottaa lapsiperheille paineita ja riittämättömyyden tunnetta. Monet vanhemmat vaativat itseltään liikoja. Toisaalta lähes kaikki haastateltavamme mainitsivat, että nykyään monella vanhemmalla vanhemmuus on täysin kadoksissa. Vanhemmat eivät välttämättä osaa huolehtia edes lastensa perustarpeista tai asettaa rajoja lapsilleen.

Monissa perheissä vanhemman ja lapsen rooli saattaa olla jäsentymätön ja liian tasa-arvoinen. Vanhemmat eivät välttämättä osaa olla auktoriteettina lapsilleen.

Kun perhetyön asiakkaana on perhe, jossa on alle kouluikäisiä lapsia, on työskentelyssä tiiviisti mukana koko perhe. Perhetyötä tehdään lapsen vuoksi, mutta silti muutakaan perhettä ei jätetä ulkopuolelle. Järvinen ym. (2007, 42-43) myös toteavat, että lapsen myötä koko perheestä tulee perhetyön asiakas. Lasta auttamalla pyritään aina tukemaan myös muita perheenjäseniä, sillä mahdolliset ongelmat heijastuvat yleensä väistämättä perheeseen. Haastatteluista ilmeni, että mikäli on kyse aivan pienestä lapsesta, tehdään perhetyötä erityisesti vanhempien kanssa, sillä vanhemmat ovat lapselle elintärkeät ihmiset. Vanhempien kautta pystytään vaikuttamaan lapsen hyvinvointiin. Lisäksi pienten lasten kanssa työskennellessä korostui kaikkien haastateltavien mielestä erityisesti kasvatuksen rooli. Kasvatuksen nähtiin olevan vanhempien tehtävä, mutta monet vanhemmat tarvitsivat perhetyöstä tukea lastensa kasvatukseen.

Oman erityispiirteen pienten lasten kanssa työskentelyyn tuo se, että pienet lapset eivät välttämättä osaa puhumalla ilmaista omaa hätäänsä ja tarpeitaan. Lapsella saattaa olla kovakin hätä, joka ei kuitenkaan välttämättä tule selvästi näkyville. Työntekijällä täytyy olla taitoa havainnoida lapsen käyttäytymistä ja perheiden tilanteita. Lapsen näkökulman esiin nostaminen ja lapsen näkyväksi tuominen on yksi perhetyön tärkeimmistä tavoitteista.

13 POHDINTA

Tutkimuksemme edetessä huomasimme, että aiheemme olikin huomattavasti laajempi kuin olimme aluksi osanneet ajatella. Uskomme, että olisimme saaneet tehtyä opinnäytetyön jo pelkästään yhdenkin kunnan perhetyöstä. Koimme tutkimuksen laajuuden kuitenkin mielenkiintoisena haasteena, johon yritimme vastata parhaamme mukaan. Etuna oli se, että saimme haastateltaviltamme kattavia vastauksia aiheeseemme. Kaikki haastateltavat suhtautuivat myönteisesti tutkimukseemme ja olivat kiinnostuneita osallistumaan siihen. Koimme, että aihettamme pidettiin kunnissa tärkeänä ja perhetyön kehittämiseksi nähtiin suurta tarvetta.

Uskomme, että erilaisilla yhteiskunnallisilla tekijöillä on paljon vaikutusta lapsiperheiden hyvinvointiin. Tästä syystä perheiden ongelmat saattavat näyttäytyä eri aikoina hieman erilaisina. Tällä hetkellä etenkin lama, työn ja perheen yhteensovittaminen, tietotekniikka ja vähäiset sosiaaliset verkostot vaikuttavat perheiden arjen sujumiseen. Lama vaikuttaa perheiden taloudelliseen tilanteeseen ja sitä kautta perheen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Myös työn ja perheen yhteensovittaminen voi mielestämme olla haastavaa, sillä vanhempien ajan tulisi riittää työn lisäksi myös pienille lapsille. Mielestämme oli yllättävää, että kukaan haastateltavista ei maininnut perheiden ongelmina työn ja perheen yhteensovittamista. Me sen sijaan ajattelempa, että tämä voisi olla yksi nykypäivän haasteista, sillä yhteiskunnassamme arvostetaan työntekoa ja urakeskeisyyttä. Useissa perheissä voikin käydä niin, että vanhemmat uhraavat työlleen enemmän aikaa kuin omille lapsilleen.

Tietokoneen käyttö on nykypäivänä yleistä. Yleensä puhutaan siitä, kuinka lasten ja nuorten tietokoneen käyttöä tulisi rajoittaa. Meidän ja haastateltaviemme mielestä tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota myös vanhempien tietokoneiden käyttöön. Tietokoneesta on saattanut muodostua monille vanhemmille ongelma, joka vie suuren osan heidän ajastaan. Lisääntynyt tietokoneiden käyttö saattaa mahdollisesti johtua siitä, että perheillä ei ole asuinpaikkakunnallaan sosiaalisia verkostoja. Tästä syystä vanhemmat voivat hakea vertaistukea esimerkiksi Internetin kautta. Vertaistuki ja sosiaaliset verkostot ovat merkittäviä hyvinvoinnin edistäjiä. Näiden

puuttuminen voi aiheuttaa perheille monia ongelmia, kuten vanhemman uupumista, yksinäisyyttä ja epävarmuuden tunnetta omasta vanhemmuudesta.

Koska perheiden ongelmat ovat moninaisia, tarvitsee yhä useampi perhe perhetyön ammattilaisen apua ja tukea. Perhetyötä tekeviä on useissa kunnissa kuitenkin asiakasmäärään nähden liian vähän. Apua tarvitsevia perheitä olisi enemmän kuin kunnat pystyvät ottamaan asiakkaikseen. Tästä syystä perhetyötä tekevillä on yleensä liian vähän resursseja auttaa kaikkia perheitä yksilöllisesti. Osa perheistä tarvitsisi paljon intensiivisempää tukea kuin heille pystytään tarjoamaan. Usein perheiden ongelmat ovat voineet muodostua jo melko haastaviksi ennen kuin perheet ovat tulleet perhetyön asiakkaiksi. Tällöin työntekijä ei pysty hetkessä ratkaisemaan perheen ongelmia, vaan siihen vaaditaan runsaasti aikaa. Työntekijöiden aika menee valitettavasti usein korjaavaan työhön, eikä ennaltaehkäisevälle työlle jää aikaa.

Mielestämme resursseja tulisikin suunnata enemmän ennaltaehkäisevään perhetyöhön. Ennaltaehkäisevällä perhetyöllä pystytään puuttumaan perheiden ongelmiin jo varhaisessa vaiheessa ennen kuin ongelmat ovat muodostuneet syvemmiksi. Uusi lastensuojelulaki painottaa ennaltaehkäisevän lastensuojelun merkitystä. Monet kunnat ovat varmasti ymmärtäneet ennaltaehkäisevän lastensuojelun merkityksen, mutta sen käytännön toteutus saattaa kuitenkin vaihdella. Kunnat yrittävät säästää palveluissaan eikä sen vuoksi ennaltaehkäisevälle perhetyölle riitä välttämättä rahaa. Toivomme kuitenkin, että tulevaisuudessa ennaltaehkäisevään työhön panostettaisiin entistä enemmän, jolloin korjaavien palveluiden tarve vähenisi.

Sosionomit (AMK) soveltuvat mielestämme hyvin työskentelemään perhetyössä, sillä heidän koulutuksensa vastaa perhetyön tarpeisiin. Sosionomit (AMK) tuntevat sosiaalialan palvelujärjestelmän ja pystyvät näin ollen kattavasti auttamaan asiakasta hänen yksilöllisistä tarpeistaan lähtien. Myös sosiaalialaa määrittävä lainsäädäntö tulee koulutuksen aikana tutuksi. Koulutuksessa opiskellaan erilaisia menetelmiä, joita voi käyttää perhetyössä. Tärkein menetelmä on varmasti vuorovaikutus, jota harjoitellaan koko opiskelujen ajan. Vuorovaikutusosaamisen lisäksi sosionomi (AMK) tarvitsee myös paljon asiakastyön osaamista. Asiakas pitää pys-

tyä näkemään kokonaisvaltaisesti ja kontekstisidonnaisesti. Mielestämme perhetyön kenttä tarvitsee kuitenkin moniammatillista osaamista, joten sen vuoksi myös muiden alojen ammattilaisia tarvitaan.

Opinnäytetyöprosessimme aikana tutustuimme perhetyön monialaiseen maailmaan. Opimme huomattavan paljon kaikkea uutta perhetyöstä, sillä olihan aihe meille entuudestaan melko vieras. Koska perhetyön kenttä on kuitenkin niin laaja, emme vielä tämän opinnäytetyömme aikana pystyneet saamaan täysin kattavaa kuvaa perhetyön kokonaisuudesta. Siitä huolimatta saimme omiin tutkimuskysymyksiimme mielestämme paljon tietoa. Tutkimuksemme aikana työntekijöiden näkemys perhetyön toteutumisesta tuli hyvin esiin. Olisi ollut mielenkiintoista tutkia myös asiakkaiden kokemuksia perhetyöstä, mutta silloin työstämme olisi tullut aivan liian laaja. Jo pelkästään asiakasnäkökulmasta pystyisi tekemään oman opinnäytetyön. Olisikin kiinnostavaa vertailla työntekijöiden ja asiakkaiden näkemyksiä sekä kokemuksia perhetyön toteutumisesta. Tällöin olisi hyvä tutkia, miten yhteisiä heidän vastauksensa olisivat ja minkälaisia eroja sieltä mahdollisesti löytyisi.

LÄHTEET

- Bardy, M. 2009. Hyvinvoinnin ulottuvuudet - perheen ja yhteiskunnan suhteissa. Teoksessa: J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 226-242.
- Einon, D. 2001. Lapsen hoito ja kehitys: Terve, tyytyväinen ja tasapainoinen lapsi. Suomentaja Laura Jänisniemi. Helsinki: Otava.
- Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet -kehittämishanke. Ei päivystä. [Verkkojulkaisu]. KASTE. [Viitattu 19.4.2010]. Saatavana: <http://www.seinajoki.fi/sosiaalijaterveys/lastenjanuortenkehittamishanke/etusivu.html/32885.pdf>
- Hallitusohjelma. 19.4.2007. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Edita Prima. [Viitattu 15.3.2010]. Saatavana: <http://www.vn.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelmavainoversio-040507.pdf>
- Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: Kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämissuhteet: selvitys lastensuojelun kehittämissuhteille. Helsinki: Stakes. Työpapereita 9/2008.
- Heino, T., Berg, K. & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys: Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä. 14/2000. Helsinki: Stakesin monistamo.
- Heinämäki, L. 2006. Varhaista tukea lapselle: Työvälineenä kehittämissuhteet. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Helminen, J. 2006. Onnen kehto vai kurjuuden alho? Suomalaisten lapsiperheiden arjen kurjistumisesta. Teoksessa: J. Helminen (toim.) Elämä koettelee tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: WS Bookwell Oy. PS-kustannus, 15-36.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hovi-Pulsa, R. 2008. Arkisuuntautunut perhetyö – rajat ja mahdollisuudet. Teoksessa: L. Viinämäki (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008, 115-123.

- Huisko, M-L & Kemppainen, J. 2007. Neuvolan perhetyöllä varhaista tukea ja voimavaroja vanhemmuuteen Jyväskylän seudun Perhe-hankkeessa. Teoksessa: A. Armanto & P. Koistinen (toim.) 2007. Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi, 486-494.
- Hurtig, J., Hautajärvi, S. & Rantalaiho, U-M. 2003. Lastensuojelua kehittämässä: Arvioivia näkökulmia Nuorten Ystävien Lapsi Lapissa -projektiin. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 46.
- Hyvärinen, S. 2007. Vanhemmuus ja parisuhde pikkulapsiperheessä. Teoksessa: A. Armanto & P. Koistinen (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi, 354-361.
- Ilmajoen kunta. Ei päiväystä. Ilmajoen perheneuvola: JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.3.2010]. Saatavana: <http://www.ilmajoki.fi/SOSTOIMI/perheneuvola.htm>
- Jalasjärven kunta. Päivitetty 26.9.2009. Jalasjärven perhetyö. [Verkkosivu]. [Viitattu 9.3.2010]. Saatavana: <http://www.jalasjarvi.fi/terveyskeskus/ajankohtaista/perhetyo.htm>
- JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä. Päivitetty 5.2.2010. [Verkkosivu]. [Viitattu 9.3.2010]. Saatavana: <http://www.jikky.fi/>
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.
- Kalland, M. 2007. Perhe tämän päivän yhteiskunnassa. Teoksessa: A. Armanto & P. Koistinen (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi, 347-353.
- Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karlig, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2008. Lapsen aika. Helsinki: WSOY oppimateriaalit.
- Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit. 2006. [Verkkosivu]. Satakunnan ammattikorkeakoulu. [Viitattu 31.3.2010]. Saatavana: <http://intra.epedu.fi/loader.aspx?id=a938e780-8e09-4547-9b17-b03a08cad9b4>
- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia: Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY oppimateriaalit.
- Kuivakangas, J. 2002. Kuuluuko ääni, löytyykö keinot? Lähtökohtia lasten pahoinvoinnin tarkasteluun. Teoksessa: A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 30-51.

- Kurikan kaupunki. Ei päiväystä. Perhekeskus. [Verkkosivu].
[Viitattu 10.3.2010]. Saatavana:
<http://www.kurikka.fi/?lang=fi&nv=2&ns=732&nt=1277&c=1277>
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma. 5.12.2007. Hallituksen politiikkaohjelma. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 24.3.2010]. Saatavana:
http://www.valtioneuvosto.fi/toiminta/politiikkaohjelmat/lapset/ohjelman-sisaeltoe/HPO_Lapset_HSA2007.pdf
- Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämissyöksikköhanke 2007-2009. Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. SONet Botnia. [Viitattu 20.4.2010]. Saatavana:
[http://www.sonetbotnia.fi/mallinnus/eppe/getinfoitemembeddedfile_ID=16591\(7\).pdf](http://www.sonetbotnia.fi/mallinnus/eppe/getinfoitemembeddedfile_ID=16591(7).pdf)
- Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön työskentelymallien kuvaus 2009. 3.12.2008. [Verkojulkaisu]. SONet Botnia. [Viitattu 20.4.2010]. Saatavana: http://www.sonetbotnia.fi/mallinnus/eppe/browsermain_2.html
- Muntila, M-L. 2002. Perheterapeutti kenttätöissä. Teoksessa: H. Niemi (toim.) Mitä on Alvari-perhetyö. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 103-116.
- Parasta perheelle -hanke tiedottaa. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.4.2010]. Saatavana: <http://www.alavus.fi/Default.aspx?Id=595396>
- Peltonen, A. 2004. Apua ajoissa: Tunnista lapsen hätä. Helsinki: Kirjapaja.
- Perhetyön seudullinen malli. 21.12.2007. [Verkojulkaisu]. SONet Botnia. [Viitattu 20.4.2010]. Saatavana:
http://www.6net.fi/mallinnukset/vt/VTperhe/browsermain_2.html
- Piha, J. 1999. Lapsikeskeinen perheterapia. Teoksessa: J. Aaltonen & R. Rinne (toim.) Perhe terapiassa: Vuoropuhelua vuosituhannen vaihtuessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 14-20.
- Pyörälä, E. 2002. Johdatus laadullisen tutkimuksen metodologiaan. [Verkojulkaisu]. Helsingin yliopisto. [Viitattu: 2.3.2010]. Saatavana:
<http://www.valt.helsinki.fi/yleope/kvali/kvali1.pdf>
- Reijonen, M. 2005. Mitä se perhetyö oikein on? Ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa: M. Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön: Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 7-15.
- Reijonen, M. Päivitetty 31.12.2008. Perhetyön organisointi ja perhetyöntekijänä toimiminen. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 3.3.2010]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi->

FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhet
yo/perhetyontekija/

- Reijonen, M. Päivitetty 18.6.2009. Perhetyö. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 1.11.2009]. Saatavana: [http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/perhetyontekija/)
- Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelussa. Teoksessa: A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 240-255.
- Satka, M. 1994. Hyvinvointivaltion rakentajat. Teoksessa: J. Jaakkola, P. Pulma, M. Satka & K. Urponen (toim.) Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva: Suomalaisen sosiaaliturvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 301-330.
- Schmitt, F. 2003. Riittävän hyvä vanhemmuus. Teoksessa: J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon: Kirja lapsen kehityksestä kasvattajille. Helsinki: WSOY, 298-326.
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2003. Vanhemmuuden vaikea pesti. Teoksessa: J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon: Kirja lapsen kehityksestä kasvattajille. Helsinki: Wsoy, 291-297.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2008-2011. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Yliopistopaino. [Viitattu 24.3.2010]. Saatavana: <http://pre20090115.stm.fi/hl1212563842632/passthru.pdf>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Uusimäki, M. 2005. Perhetyötäkö kaikki? Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.
- Vilén, M., Vilhunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus: Erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.
- Yesilova, K. 2009. Ydinperheen politiikka. Helsinki: Gaudeamus.
- Ylitalo, P. 2007. Vanhemmuuden ja parisuhteen roolikartat. Teoksessa: A. Armanto & P. Koistinen (toim.) Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi, 449-459.

OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSSUUNNITELMA

Opinnäytetyön aihe:

Aiomme tutkia, miten perhetyötä toteutetaan pienten lasten perheissä JJK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymässä, johon kuuluu Jalasjärven, Ilmajoen ja Kurikan perusterveydenhuollon palvelut. Tutkimme JJK-kuntien osalta myös sosiaalitoimen alaisuudessa olevaa perhetyötä. Näin ollen saisimme kattavamman kuvan perhetyöstä kokonaisuudessaan. Näkökulmana meillä on se, minkälaista apua ja tukea perhetyöntekijät antavat perheille, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Koska aiheemme on melko laaja, olemme päättäneet, että emme tutki ollenkaan asiakkaiden kokemuksia aiheesta vaan keskitymme vain työntekijöiden näkökulmaan. Selvittäisimme ainoastaan sitä, minkälaisia palveluja perhetyö todellisuudessa sisältää missäkin kunnassa.

Aineiston kerääminen:

Teoriaosuutta varten tutustumme kirjallisuuteen aiheesta. Pyrimme löytämään mahdollisimman tuoreita ja käyttökelpoisia lähteitä. Empiirisen aineiston olemme ajatelleet keräävämmekä laadullisen aineistonkeräämisen menetelmänä. Tarkoituksenamme on siis haastatella kuntien perhetyöntekijöitä. Haastattelemmekä myös muita perhetyötä tekeviä työntekijöitä, esimerkiksi kodinhoitajia. Haastattelussa selvittäisimme perhetyöntekijöiden työtehtävien lisäksi muun muassa sitä, miten työntekijä itse toteuttaa perhetyötä ja millaista tukea lapsiperheille on tarjolla. Keskitymme tutkimaan perhetyöntekijän työtehtäviä Jalasjärvellä, Ilmajoella ja Kurikassa. Haastattelut olemme ajatelleet toteuttaa kunnissa paikan päällä. Haastattelut olisivat pääsääntöisesti yksilöhaastatteluita, mutta osa haastatteluista voitaisiin toteuttaa mahdollisesti myös parihaastatteluina.

Aikataulu:

Teoriaosuutta olemme aloittaneet kirjoittamaan syksyllä 2009. Mahdollisuuksien mukaan haastattelut olisi tarkoitus toteuttaa tammi-helmikuussa 2010. Opinnäytetyömme tulisi olemaan valmis huhtikuun 2010 lopulla.

Yhteistyötahot:

Opinnäytetyömme yhteistyötahoja ovat JIK- peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä, Jalasjärven, Ilmajoen ja Kurikan sosiaalitoimi sekä KASTE-hanke. JIK:ssä tehdään perhetyötä, mutta lisäksi Jalasjärvellä, Ilmajoella ja Kurikassa on perhetyötä myös sosiaalitoimen alaisuudessa. KASTE-hanke pyrkii parantamaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluita Etelä-Pohjanmaan alueella. Hankkeen yhtenä tavoitekokonaisuutena on kehittää perhetyötä. Hankkeen aikana pyritään myös selkeyttämään Etelä-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueilla tai kunnissa tehtävää perhetyötä. KASTE-hanke on opinnäytetyössämme lähinnä taustatukena eli saamme heiltä tarvittaessa apua työmme toteuttamisessa.

Tutkimuseettiset sitoumukset:

Lähteiden käytössä otamme huomioon eettiset periaatteet. Tämä tarkoittaa sitä, että lähteitä käyttäessämme merkitsemme huolellisesti kaikki käyttämämme lähteet lähdeluetteloon ja teemme asianmukaiset lähdemerkinnät ja -viittaukset.

Suoritamme empiirisen aineiston keräämisen haastattelemalla. Perhetyöntekijöitä pyrimme haastattelemaan kasvotusten, joten heidän henkilöllisyytensä tulee tietoomme. Työssämme emme tule julkaisemaan työntekijöiden nimiä, mutta kunnat missä he työskentelevät tulevat mahdollisesti mainituiksi siinä yhteydessä, kun vertailemme kuntien tarjoamia perhetyön palveluita. Ajatteleminen, että kuntien mainitsemisesta on tutkimuksen kannalta hyötyä, sillä sen ansiosta perhetyötä voidaan ehkä kehittää paremmin. Tällöin kuntien perhetyöntekijät näkevät, miten perhetyötä toteutetaan missäkin kunnassa ja voivat ottaa omaankin työhönsä uudenlaisia toimintatapoja, joita heillä ei aiemmin ole ollut käytössään. Näihin asioihin on tietenkin ensin saatava lupa näistä asioista päättäviltä.

Liite 2: Tutkimuslupahakemus

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Tutkimuksen tekijät

Ala-Hynnälä Heidi, Sosionomi (AMK) –opiskelija
Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö
Puhelin: 050-3436533, Sähköpostiosoite: Heidi.Ala-Hynnila@seamk.fi
Kettunen Mari, Sosionomi (AMK) –opiskelija
Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö
Puhelin: 044-3830468, Sähköpostiosoite: Mari.Kettunen@seamk.fi

Tutkimuksen ohjaaja oppilaitoksessa

Rinne Päivi, Koulutusohjelmapäällikkö
Puhelin: 020 124 5122 ja 040 830 4190
Sähköpostiosoite: Paivi.Rinne@seamk.fi

Tutkimus

Kyseessä on opinnäytetyö, jonka tarkoituksena on tutkia, miten perhetyötä toteutetaan perheissä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Tarkoituksenamme olisi suorittaa tutkimusta Jalasjärvellä, Ilmajoella ja Kurikassa.

Aineiston keruu ja arvioitu ajankohta

Tutkimuksen toteuttaisimme haastattelemalla perhetyötä tekeviä perhetyöntekijöitä. Haastattelut toteuttaisimme tammi-helmikuun 2010 aikana.

Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika

Kevät 2010

Tutkijoiden sitoumus ja allekirjoitukset

Tutkimuksessamme sitoudumme noudattamaan ehdotonta vaitiolovelvollisuutta sekä käsittelemään kaikkia saamiamme tietoja luottamuksellisesti.

Seinäjoki 11.11.2009

Heidi Ala-Hynnälä
Sosionomi (AMK) -opiskelija

Mari Kettunen
Sosionomi (AMK) -opiskelija

Liite 3: Tutkimuslupapäätös

KURIKAN KAUPUNKI

Perusturvajohtaja

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS

Päivämäärä

16.11.2009

Pykälä

54

Sivu

1

Asia	TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN / PERHETYÖ
Päätös ja sen perustelut	Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelijat Heidi Ala-Hynnälä ja Mari Kettunen ovat hakeneet tutkimuslupaa opinnäytetyöhönsä, joka koski perhetyötä. Asiasta on neuvoteltu Kurikan perhetyön kanssa. Tavoitteena on haastatella perhetyöntekijöitä - ei asiakkaita. Päätös: Myönnetään tutkimuslupa ko. opinnäytetyöhön Heidi Ala- Hynnälälle ja Mari Kettuselle.
Allekirjoitus	Allekirjoitus V-E Wiberg, perusturvajohtaja

MUUTOKSENHAKUKIELTO

Valituskielto	Tähän päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla. Kuntalaki 89 §.

OIKAISUVAATIMUSOHJE

Oikaisu-vaatimus - viranomaisen	Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen Kurikan kaupungin perusturvalautakunta PL 500 (Asematie 8) 61301 KURIKKA
- aika	Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista
Oikaisuvaatimuksen sisältö	Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

TIEDOKSIANTOTODISTUS

Lähetetty tiedoksianto	Kenelle	Päivämäärä
	H A-H, M K, p-työ	16.11.2009
	Tiedoksiantajan allekirjoitus ja virka-asema	
	V-E Wiberg perusturvajohtaja	

	PÄÄTÖS	
JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä Kuntayhtymän johtaja	15.1.2010	3 §
ASIA, jota päätös koskee	Tutkimusluvan myöntäminen Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelijoille opinnäytetyöhön	
ASIANOSAISET	Heidi Ala-Hynnillä, Mari Kettunen, vt. johtava ylilääkäri, hoitotyön johtaja	
SELOSTUS ASIASTA JA PERUSTELUT	Seinäjoen ammattikorkeakoulun kolmannen vuoden sosionomiopiskelijat Heidi Ala-Hynnillä ja Mari Kettunen anovat tutkimuslupaa ”Miten alle kouluikäiseen lapseen kohdistuva perhetyö toteutetaan eri kunnissa”-nimistä opinnäytetyötään varten. Tarkoituksena on tutkia perhetyötä Jalasjärvellä, Ilmajoella ja Kurikassa. Tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten perhetyö toteutuu kokonaisuudessaan eli miten se toimii sekä JIK ky:n palveluissa että sosiaalitoimessa. Opinnäytetyö on laadullinen haastattelututkimus. Aineiston keruumenetelmänä toteutetaan haastattelut JIK ky:n ja kuntien perhetyöntekijöille tammi-helmikuun aikana. Vt. johtava ylilääkäri Hanna Urpala ja hoitotyön johtaja Elise Lepistö ovat tutustuneet tutkimussuunnitelmaan ja puoltavat luvan myöntämistä. Hoitotyön johtaja edellyttää, että tutkimus saadaan lukea ja siihen on mahdollisuus esittää tarpeelliseksi katsottuja muotoiluja ennen työn varsinaista julkaisemista. Liitteenä ovat tutkimuslupahakemus sekä johtavien viranhaltijoiden puollot.	
PÄÄTÖS	Tutkimuslupa myönnetään esityksen mukaisesti.	
VIRANOMAISEN ALLEKIRJOITUS	Anna-Kaisa Pusa Kuntayhtymän johtaja	
MUUTOKSENHAKU	Oikaisuvaatimusviranomainen: Osoite: Oikaisuvaatimusaika: Oikaisuvaatimusviranomaisen viraston aukioloaika:	JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä Johtokunta Könnintie 27 B 60800 ILMAJOKI 14 päivää 8.00 – 15.45

Muutosta tähän päätökseen voidaan hakea kirjallisella oikaisuvaatimuksella, joka osoitetaan oikaisuvaatimusviranomaiselle. Oikaisuvaatimus on hakijan itsensä tai hänen valtuuttamansa asiamiehen annettava tai lähetin välityksellä tai postitse toimitettava 14 päivän kuluessa nähtävilläolopäivästä taikka tiedoksisaantipäivästä virka-aikana JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymän johdon ja taloushallinnon toimistoon.

Tiedoksianto
asianosaiselle

( ) Lähetetty tiedoksi kirjeellä (kuntalaki 95 §)

( ) Annettu postin kuljetettavaksi

( ) Luovutettu asianosaiselle

Vastaanottajan allekirjoitus

JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä
Kuntayhtymän johtaja

PÄÄTÖS

15.1.2010

3 §

Asianosainen: Heidi Ala-Hynnälä, Mari Kettunen, johtava ylilääkäri ja hoitotyön johtaja

Lisäksi tiedoksi:

Ilmajoki 15.1.2010

Tiedoksiantajan allekirjoitus ja virka-asema

_____
Sisko Lähteenmaa, toimistosihteeri

PÄÄTÖS OLLUT NÄHTÄVILLÄ: 19.1.2010

Todistaa: _____

OPINNÄYTETYÖN HAASTATTELU

PERHETYÖN ORGANISOINTI

1. Työntekijän taustatiedot (esim. nimike, koulutus, työuran pituus).
2. Miten perhetyö on organisoitu?
  - Kenellä on hallinnollinen vastuu perhetyöstä?
  - Ketkä perhetyötä tekevät?
  - Onko organisaatiossanne laadittu strategiaa perhetyön toteuttamiseen?
3. Onko työnkuvanne mielestänne selkeästi määritelty?
  - Työskentelettekö mielestänne oikealla nimikkeellä?
  - Onko oma työnkuvanne muuttunut työuranne aikana?
4. Koetteko, että teillä ja organisaatiollanne on riittävästi resursseja toteuttaa perhetyötä?
  - Pystyittekö vastaamaan riittävästi perheiden tarpeisiin?

ERITYISPIIRTEET ALLE KOULUIKÄISTEN LASTEN PARISSA TEHTÄVÄSSÄ PERHETYÖSSÄ

1. Minkälaisien asiakkaiden kanssa työskentelette?
  - Minkälaisiin ongelmiin pienten lasten perheet tarvitsevat apua?
  - Miten asiakkaanne/perheiden ongelmat muuttuneet työuranne aikana?
2. Onko työssänne perhetyön kohteena lapsi, vanhemmat vai koko perhe?
  - Huomioidaanko työssä mielestänne riittävästi lasta?
3. Minkälaisia erityistarpeita on alle kouluikäisten lasten kanssa tehtävässä perhetyössä?
  - Mihin pitää erityisesti kiinnittää huomiota?
  - Mikä rooli kasvatuksella on pienten lasten kanssa tehtävässä perhetyössä?
  - Minkälaista tukea vanhemmille tarjotaan?
  - Miten pienten lasten kanssa tehtävä perhetyö eroaa muusta perhetyöstä?

4. Kuka tekee päätöksen perhetyön tarpeesta?

- Mistä perhetyön prosessi lähtee liikkeelle? Kuka ilmaisee huolen perheestä?
- Miten perhetyön tavoitteet määritellään?

PERHETYÖN MENETELMÄT ALLE KOULUIKÄISTEN LASTEN PARISSA TYÖSKENNELTÄESSÄ

1. Minkälaisia menetelmiä käytätte alle kouluikäisten lasten parissa?

- Millä perusteella valitsette perheelle sopivan menetelmän?
- Miten lapsen ikä vaikuttaa käytettäviin menetelmiin?

2. Näkyykö työssänne suunnitelmallisuus?

- Miten työtä arvioidaan/seurataan?
- Kuinka usein asiakasperheitä tavataan?
- Miten perhetyön prosessi päättyy?

TULEVAISUUDEN NÄKYMIÄ ALLE KOULUIKÄISTEN LASTEN PARISSA TEHTÄVÄÄN PERHETYÖHÖN

1. Jos saisitte itse päättää, miten kehittäisitte perhetyötä?

- Tekisittekö mahdollisesti jotain toisin?
- Lisäisittekö perhetyön resursseja?

2. Millaisena näette perhetyön 5-10 vuoden päästä omassa kunnassanne?